

VIIDESLUOKKALAISTEN NÄKEMYKSIÄ KOULUKIUSAAMISESTA

Elina Aarnio
Maria Laaksonen
Outi Melchy
Opinnäytetyö, syksy 2009
Diakonia- ammattikorkeakoulu
/Lahden ammattikorkeakoulu,
Sosiaali- ja terveysala
Hoitotyön koulutusohjelma
Terveystieteiden suuntaus-
vaihtoehto
Terveystieteen (AMK)

TIIVISTELMÄ

Aarnio, Elina, Laaksonen, Maria & Melchy, Outi. Viidesluokkalaisten näkemyksiä koulukiusaamisesta. Lahti, syksy 2009, 72 s, 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu / Lahden ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala, Lahti. Hoitotyön koulutusohjelma, terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehto, terveydenhoitaja (AMK).

Koulukiusaaminen on yleinen ongelma koulumaailmassa ja tutkimusten mukaan noin joka kymmenes oppilas on kokenut koulukiusaamista. Koulukiusaaminen voi aiheuttaa kiusatulle pitkäaikaisia ongelmia niin psyykkisesti, sosiaalisesti kuin fyysisestikin. Yhteiskunnallisella tasolla on alettu tiedostaa koulukiusaamisen vakavuus ja sen vuoksi on kehitetty uusia menetelmiä koulukiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa erään eteläsuomalaisen alakoulun viidesluokkalaisten näkemyksiä koulukiusaamisesta heidän koulussaan. Tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään koulukiusaamisen yleisyyttä viidesluokkalaisilla. Tutkimuksessa selvitettiin myös, mitä mieltä viidesluokkalaiset olivat koulukiusaamiseen saatavasta avusta sekä millä keinoilla viidesluokkalaisten mielestä koulukiusaamiseen voisi saada apua. Tavoitteena oli, että tutkimuskoulu voisi hyödyntää tutkimustuloksia arvioidessaan omaa toimintaansa sekä suunnitellessaan koulukiusaamisen ennaltaehkäisyä ja auttamiskeinoja.

Tutkimus toteutettiin puolistrukturoituna kyselynä, joka sisälsi kaksi avointa kysymystä. Tutkimuksen kohdejoukkona olivat tutkimuskoulun viidesluokkalaiset, joita oli yhteensä 78. Kyselyyn osallistui 66 viidesluokkalaista ja vastausprosentiksi muodostui siten 85. Kysely suoritettiin maaliskuussa 2009 tutkimuskoululla. Strukturoitujen kysymysten vastauksista muodostettiin suoria jakaumia ja avointen kysymysten vastaukset luokiteltiin teemoittain.

Tutkimustuloksista ilmeni, että vastaajista noin viidennes oli joutunut koulukiusatuksi. Lähes puolet oppilaista koki, ettei heidän koulussaan oltu puututtu riittävästi koulukiusaamiseen. Tärkeimpinä keinoina koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä oppilaat toivat esiin yhteisen toiminnan lisäämisen sekä välituntivalvonnan tehostamisen. Lisäksi oppilaat toivoivat nopeaa puuttumista koulukiusaamiseen. Opettajan merkitys koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa korostui oppilaiden vastauksissa.

Asiasanat: koulukiusaaminen, alakoulu, oppilaat, ennaltaehkäisy, oppilashuolto, kouluterveydenhoitaja

ABSTRACT

Aarnio Elina, Laaksonen Maria & Melchy Outi
Fifth-grade students' views about bullying
Bachelor's Thesis in nursing 72 pages, 4 appendices

Lahti, Fall 2009

Diaconia University of Applied Sciences / Lahti University of Applied Sciences,
Faculty of Social and Health Care, Degree Program in Nursing, Specialization in
Health Care, Nurse, Public Health Nurse.

Bullying is a common problem in the educational realm, and according to studies approximately every tenth student has been bullied. Bullying may cause long term psychological, social and physical effects for the victim. On a societal level general awareness of the gravity of bullying is growing, and therefore new methods have been developed to prevent and counteract bullying.

The aim of this study was to map fifth grade students' views on bullying in a primary school in southern Finland. The study was set to find out the frequency of bullying as experienced by fifth grade students. Another objective of the study was to find out what fifth grade students think about the help available to them when dealing with bullying, and how they think they could get help. It was hoped that the participating school could utilise the results when evaluating their practices and when planning the prevention and help for bullying.

The research was conducted via semi-structured questionnaires, consisting of two open questions. The target group was 78 fifth grade students of the participating school. 66 students filled the questionnaire, thus giving a response percentage of 85. The research was conducted in March 2009 at the participating school. From the answers to the structured questions direct distributions were formed and the answers to the open questions were classified thematically.

The results showed that approximately one fifth of the participants had been bullied. About half of the students felt that their school had not intervened sufficiently. As the most important means of preventing bullying the students considered increased communal activities, and break-time surveillance. In addition, the students wished for quicker intervention to bullying situations. The significance of teachers in preventing and intervening in bullying were emphasized in the students' responses.

Keywords: Bullying, primary school, student, helping, prevention, intervention, pupil welfare, public health nurse at school

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KOULUKIUSAAMINEN ALAKOULUSSA.....	8
2.1	Koulukiusaamisen määrittelyä	8
2.2	Koulukiusaamisen yleisyys	9
2.3	Koulukiusaaminen ja lasten hyvinvointi lainsäädännön mukaan	10
2.4	Koulukiusaamisen vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen.....	11
3	KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY JA KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN.....	14
3.1	Koulukiusaamisen vastainen toimintamalli	14
3.2	Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy.....	14
3.3	Koulukiusaamiseen puuttuminen.....	17
3.4	KiVa Koulu -ohjelma	18
4	OPPILASHUOLLON TOIMINTA KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISYSSÄ JA KIUSAAMISEEN PUUTTUMISESSA	20
4.1	Oppilashuolto ja sen tavoitteet.....	20
4.2	Oppilashuoltoryhmä ja sen toiminta.....	21
4.3	Kouluterveydenhoitajan rooli kouluyhteisössä	22
5	KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY JA KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN TUTKIMUSKOULUSSA	25
5.1	Koulukiusaamisen vastainen toimintamalli tutkimuskoulussa	25
5.2	Tutkimuskoulun menetelmiä koulukiusaamisen vähentämiseksi	26
5.3	Projektikoordinaattorin toiminta tutkimuskoulussa	28
6	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT	30

7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	31
7.1	Tutkimusmetodin valinta ja mittarin laadinta.....	31
7.2	Tutkimusaineiston kerääminen.....	32
7.3	Tutkimusaineiston analyysi.....	33
8	TUTKIMUSTULOKSET.....	35
8.1	Koulukiusaamisen esiintyvyys viidesluokkalaisilla.....	35
8.2	Koulukiusaamisesta kertomisen ja avun pyytämisen seuraukset viidesluokkalaisilla.....	36
8.2.1	Seuraukset koulukiusaamisesta kertomisen jälkeen.....	36
8.2.2	Seuraukset avun pyytämisen jälkeen.....	37
8.3	Viidesluokkalaisten näkemyksiä koulukiusaamisen vähentämiseksi ...	38
8.4	Viidesluokkalaisten toiveita koulukiusaamiseen saatavasta avusta.....	39
9	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	41
9.1	Tutkimuksen luotettavuus.....	41
9.2	Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset	44
9.3	Tutkimustulosten tarkastelua.....	46
9.4	Tutkimuksen hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet	49
	LÄHTEET.....	51
	LIITE 1: Tutkimuksen kyselylomake.....	61
	LIITE 2: Tutkimukseen osallistumislupa huoltajille	66
	LIITE 3: Kyselyn ohjeistus aineiston keruutilanteeseen	68
	LIITE 4: Suorat jakaumat vastanneiden lukumäärinä.....	69

1 JOHDANTO

Koulukiusaamista on esiintynyt vuosikymmenten ajan, mutta vasta 1990 -luvun alussa Suomessa alettiin paremmin ymmärtää koulukiusaamisen vaikutukset lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Siitä lähtien koulukiusaaminen onkin herättänyt laajaa keskustelua ja ilmiötä on tutkittu paljon. Erityisesti viimeaikaiset kouluampumistapaukset ovat lisänneet huolta siitä, onko koulukiusaamiseen puututtu riittävästi.

Yhteiskunnallisella tasolla koulukiusaamiseen on pyritty puuttumaan erilaisin lakimuutoksilla ja säädöksillä. Oppilailla on lain (Perusopetuslaki 2003/477) mukaan oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, mikä käsittää sekä henkisen että fyysisen turvallisuuden. Kouluhyvinvoinnin edistäminen on koettu tärkeäksi myös kansallisissa terveystaloustalousohjelmassa, kuten Terveys 2015 - kansanterveysohjelmassa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001) ja terveyden edistämisen laatusuosituksessa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006).

Lakimuutoksista ja koulukiusaamisen puuttumiseen kehitetyistä keinoista huolimatta koulukiusaamista ei ole saatu vähennettyä tarpeeksi. Edelleenkin lähes jokaisella alakoulun luokalla on ainakin yksi systemaattisesti kiusattu oppilas. Viidesluokkalaisista noin 14 prosenttia kokee toistuvaa koulukiusaamista (KiVa Koulu 2009a). On erittäin tärkeää, että koulukiusaamista saataisiin vähennettyä, sillä pitkään jatkuessaan koulukiusaaminen voi aiheuttaa vakavia mielenterveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia. Erityisesti kouluterveydenhoitajalla on mahdollisuus kiinnittää huomiota lapsen kokonaisvaltaiseen terveyteen sekä hyvinvointiin ja sitä kautta tunnistaa lapsen hyvinvointia uhkaavia tekijöitä.

Koulukiusaamisen vähentämiseksi ei ole aiemmin ollut mitään kaikille kouluille yhtenäistä koulukiusaamisenvastaista menetelmää. Tästä syystä Turun yliopistossa alettiin vuonna 2006 kehittää kokonaisvaltaista KiVa Koulu -ohjelmaa koulukiusaamisen vähentämiseksi. KiVa Koulun avulla koulukiusaamista on saatu vähennettyä huomattavasti kokeilukouluissa ja tulokset ovat olleet kansainväli-

sesti merkittäviä. Ohjelma on tarkoitus ottaa käyttöön kaikissa Suomen peruskouluissa lähivuosien aikana. (KiVa Koulu -hanke 2008a.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa erään eteläsuomalaisen alakoulun viidesluokkalaisten näkemyksiä koulukiusaamisesta heidän koulussaan. Tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään koulukiusaamisen yleisyyttä kyseisessä koulussa. Lisäksi selvitettiin, mitä mieltä viidesluokkalaiset olivat koulukiusaamiseen saatavasta avusta sekä millä keinoilla viidesluokkalaisten mielestä koulukiusaamiseen voisi saada apua.

Tutkimuksessa on haluttu kuulla erityisesti oppilaiden omia näkemyksiä koulukiusaamisesta, sillä he ovat siinä parhaita asiantuntijoita. Vastaavia tutkimuksia on tehty melko vähän, vaikka tarvetta tämän kaltaiselle tutkimukselle olisi enemmänkin. Tämä tutkimus on rajattu koskemaan vain tutkimuskoulua ja sen henkilökuntaa, vaikka huoltajat ja ystävät ovat myös tärkeitä koulukiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa.

Viidesluokkalaiset valikoituivat tutkimuksen kohteeksi koulun yhteys henkilön suosituksesta. Kohdejoukon valinta on hyvä sen vuoksi, että tutkimusten mukaan kiusaamismyönteisyys kasvaa alakoulun ylimmille luokille tultaessa. Salmivalli (2005b, 152) tuo esiin, että kiusaamismyönteisyys saattaa johtua ryhmäpaineesta, joka lisääntyy kahdentoista vuoden iästä aina neljäntoista vuoden ikään saakka.

Tutkimustulokset antavat hyödyllistä tietoa koulukiusaamistilanteesta tutkimuskoulussa. Tavoitteena on, että koulun henkilöstö voisi hyödyntää tutkimustuloksia arvioidessaan omaa toimintaansa sekä suunnitellessaan koulukiusaamisen ennaltaehkäisyä ja auttamiskeinoja.

2 KOULUKIUSAAMINEN ALAKOULUSSA

2.1 Koulukiusaamisen määrittelyä

Koulukiusaaminen on monimuotoinen ilmiö. Se on aina tietoista fyysistä tai psyykkistä hyökkäystä tai se voi olla myös yhteisöstä eristämistä (Pikas 1990, 57). Salmivallin (2003, 11) mukaan koulukiusaamista on, kun yksi tai useampi oppilas kohdistaa yhteen ja samaan oppilaaseen toistuvaa vihamielistä käyttäytymistä.

Toistuvuuden lisäksi koulukiusaamiselle on ominaista osapuolten epätasaisuus: kiusaaja on jollakin tavalla kiusattua vahvempi. Epätasaisuus voi liittyä ikään, fyysisiin ominaisuuksiin, asemaan ryhmässä, tukijoukkoihin tai muihin ominaisuuksiin. Kiusaaja saa yliotteen kiusatusta valtansa tai voimansa avulla. (Salmivalli 2003, 11.) Koulukiusaamista paljon tutkinut Dan Olweus (1992, 15) tarkentaa, että voimasuhteiden ollessa epätasapainossa yksilö on puolustuskyvytön ja jossain määrin avuton kiusaajansa edessä. Tämän vuoksi koulukiusaamiseksi ei katsota satunnaisia tappeluita tai riitoja tasavertaisten oppilaiden kesken, vaan kiusaaminen on usein pitkäkestoista ja siinä oppilaat ovat epätasaroisessa asemassa keskenään. (Salmivalli 1998, 53.)

Kiusatun avuttomuutta lisää myös se, että kiusaamiseen osallistuu yleensä useampi oppilas. Koulukiusaaminen on sosiaalinen ilmiö, johon vaikuttavat ryhmän jäsenten sosiaaliset suhteet. (Salmivalli 1998, 33.) Pikas (1990, 57) toteaa, että ryhmässä jäsenet vahvistavat keskinäisessä vuorovaikutuksessa toistensa käyttäytymistä. Koulukiusaamisen jatkuessa pitkään ryhmä alkaa kohdella kiusattua uhrina ja hänen on vaikea päästä eroon kiusatun roolista. (Salmivalli 1998, 33).

Olweus (1992, 15) jakaa koulukiusaamisen suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen. Suoralla kiusaamisella hän tarkoittaa avoimia hyökkäyksiä kiusattua kohtaan, kun taas ryhmästä poissulkeminen ja sosiaalinen eristäminen ovat epäsuoran kiusaamisen muotoja. Koulukiusaaminen voidaan jakaa myös sanalli-

seen -, fyysiseen - ja hiljaiseen kiusaamiseen. Nimittely, kuiskuttelu ja uhkailu ovat esimerkkejä sanallisesta kiusaamisesta. Fyysiseen kiusaamiseen kuuluvat töniminen, lyöminen ja potkiminen. Hiljaista kiusaamista on esimerkiksi tuijottaminen, huomiotta jättäminen ja huokailu. (Höistad 2003, 80.)

Olweus (1992, 15) korostaa, että epäsuoraan kiusaamiseen tulee kiinnittää enemmän huomiota. Se ei aina ole näkyvää, jonka vuoksi opettajan voi olla vaikea havaita sitä. Epäsuoran kiusaamisen kohteeksi joutuneet oppilaat kertovat kiusaamisesta harvemmin aikuisille kuin avointa koulukiusaamista kokeneet oppilaat (Salmivalli 1998, 44–45).

2.2 Koulukiusaamisen yleisyys

Koulukiusaamista esiintyy lähes yhtä paljon eri puolilla maailmaa. Pohjoismaisissa useimmissa kouluissa koulukiusaamista ilmenee 5–10 prosenttia (Teräsahjo & Salmivalli 2002, 101). Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös liettualaisessa tutkimuksessa, jossa koulukiusattuja oli 12,7 prosenttia oppilaista (Jankauskiene, Kardelis, Sukys & Kardeliene 2008). Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen mukaan 15 prosenttia 9–13 -vuotiaista joutui koulukiusatuksi vähintään viikoittain. Heistä seitsemäsosa pelkäsi kouluun menoa kiusaamisen vuoksi. (Brown, Birch & Kancherla 2005.)

Suomessa koulukiusaamisen esiintyvyys on samalla tasolla kuin muualla maailmassa. Vuonna 2003 Salmivalli (14) tutki, että koulukiusattujen lasten osuus peruskouluikäisistä lapsista oli 5–15 prosenttia. Myös vuonna 2006 opetushallituksen ja Jyväskylän yliopiston tutkijoiden yhteistyössä tekemässä tutkimuksessa päädyttiin samankaltaisiin tuloksiin. Niistä kävi ilmi, että viidesluokkalaisista 11 prosenttia joutui vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi. (Kämppe ym. 2008.) Koulukiusaamisen esiintyvyydessä ei ole tapahtunut suuria muutoksia, sillä noin 14 prosenttia viidesluokkalaisista kokee edelleen toistuvaa kiusaamista (KiVa Koulu 2009a).

Koulukiusaamisen esiintyvyyttä mittaavissa tutkimuksissa tulokset eroavat suuresti riippuen siitä, ovatko tutkimukset tehty oppilaille vai koulun henkilöstölle. Rimpelän, Kuuselan, Rigoffin, Saariston ja Wissin (2008, 93) valtakunnallisessa tutkimuksessa tuli esiin, että noin 42 prosenttia kouluista arvioi, ettei toistuvaa koulukiusaamista ollut lainkaan. Kolmannes kouluista ilmoitti, että toistuvaa kiusaamista kohtasi vain 1–2 prosenttia oppilaista. Samassa tutkimuksessa kävi kuitenkin ilmi, että noin 10 prosenttia koululaisista koki koulukiusaamista säännöllisesti.

2.3 Koulukiusaaminen ja lasten hyvinvointi lainsäädännön mukaan

Jokaisella oppilaalla on lain antama suoja kiusaamista vastaan. Lakien tarkoituksena on turvata oppilaiden kasvu ja kehitys. (Hamarus 2008, 19.) Näitä lakeja ovat perusopetuslaki, kansanterveyslaki ja lastensuojelulaki. Kiusaamattomuuden suoja on myös osa YK:n määrittämiä ihmisoikeuksia (Yhdistyneet kansakunnat 1948) sekä Lapsen oikeuksien julistusta (Unicef 1959).

Perusopetuslaissa (2003/477, luku 7 § 29) säädetään, että oppilailla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Tämän vuoksi opetuksen järjestäjän pitää laatia suunnitelma, josta ilmenee, kuinka oppilaita suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Opetuksen järjestäjän on valvottava suunnitelman noudattamista ja sen toteutumista. Koululla tulee olla järjestyssäännöt, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Perusopetuslaissa (2003/477, luku 7 § 3) säädetään myös, että koulun tulee toimia yhteistyössä kotien kanssa.

Kouluyhteisön turvallisuuteen liittyy läheisesti myös maksuton ja kaikille oppilaille kuuluva oppilashuolto. Perusopetuslaissa (2003/477, luku 7 § 31) säädetään, että oppilashuollon tarkoituksena on edistää ja ylläpitää oppilaiden hyvää oppimista, hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Kouluterveydenhuolto ja kasvatuksen tukeminen ovat osa oppilashuollon palveluita.

Kouluterveydenhuollosta on säädetty kansanterveyslaissa (2007/626, luku 3 § 14), jonka mukaan kunnan tulee ylläpitää kouluterveydenhuoltoa. Kouluterveydenhuoltoon kuuluvat koulu yhteisön terveellisuuden ja turvallisuuden valvonta sekä oppilaiden terveyden seuraaminen ja edistäminen. Siihen kuuluvat myös yhteistyö muun oppilashuolto- ja opetushenkilöstön kanssa sekä terveydentilan toteamista varten tarpeellinen erikoistutkimus.

Heinäkuussa 2009 säädettiin kouluterveydenhuoltoa koskeva asetus, jonka tarkoituksena on yhtenäistää valtakunnallisesti kouluterveydenhuoltoa sekä parantaa sen laatua. Asetuksen mukaan terveystarkastus tulee tehdä jokaiselle oppilaalle vuosittain ja peruskoulun aikana tulee tehdä kolme laajaa terveystarkastusta. Lisäksi asetuksessa säädetään, että koulu yhteisön ja opiskelu ympäristön terveellisyys ja turvallisuus on tarkastettava joka kolmas vuosi. (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 2009/380.)

Koulun toimintaa säätelee myös lastensuojelulaki (2007/417, luku 2 § 9). Lain mukaan kunnan tulee järjestää oppilaille riittävä tuki ja ohjaus sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi. Lisäksi kunnan tulee kehittää koulun ja kodin välistä yhteistyötä. Näitä tehtäviä varten kunnassa voi olla koulupsykologi ja koulukuraattori.

2.4 Koulukiusaamisen vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen

Koulukiusaamisen on todettu olevan vakava kehityksellinen riskitekijä, sillä kiusaamisella on kauaskantoisia seurauksia yksilön henkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin (Pörhölä 2008, 101). Hamarus (2006, 214) toteaa tutkimuksessaan, että koulukiusaaminen vaikuttaa oppilaiden koulumenestykseen ja kouluviihtyvyyteen. Myös oppilaan käsitys omasta itsestään yksilönä ja vertaisryhmän jäsenenä muuttuu koulukiusaamisen myötä.

Kavereiden merkitys lapselle kasvaa alakouluiässä. Tällöin ryhmään kuuluminen ja hyväksytyksi tulemisen kokemukset ovat hänelle tärkeitä. (Kaivosoja 2002, 116; Mäkelä 2008, 10.) Lapsi viettää suuren osan päivästä koululoukassaan samanikäisten ja tasavertaisten luokkatovereiden kanssa. Tästä ryhmästä muodostuu lapselle tärkeä vertaisryhmä, joka vaikuttaa paljon hänen kehitykseensä ja käyttäytymiseensä. (Salmivalli 1998, 12–13.)

Vertaisryhmällä voi olla negatiivisia vaikutuksia lapsen kehitykseen etenkin, jos lapsi joutuu koulukiusaamisen kohteeksi. Koulukiusaaminen luo lapselle tunteen ihmisarvon menetyksestä silloin, kun hän kokee tulevansa torjutuksi vertaisryhmässään. Tästä tunteesta on vaikea päästä myöhemmin eroon (Salmivalli 2003, 19.) Kun koulukiusaaminen on loppunut, kiusaamisen kohteena olleet oppilaat tarvitsevat erityistukea itsetuntonsa kohottamiseen ja psykofyysisten ongelmiansa hoitamiseen. Koulukiusattu tarvitsee tukea myös vertaissuhteidensa korjaamiseen. Tuen puute voi johtaa pitkäkestoiseen syrjäytymiseen vertaisryhmästä, vaikka koulukiusaaminen ei jatkuisikaan. (Pörhölä 2008, 101.)

Salmivalli (2008) tuo esiin, että koulukiusatuilla esiintyy enemmän masentuneisuutta, heillä on huonompi itsetunto ja vaikeuksia luottaa vieraisiin ihmisiin. Kotoa tukea ja hyväksyntää saaneilla oppilailla koulukiusaamisen vaikutukset ovat vähäisempiä tai niitä ei ole ollenkaan. Myös Kiviniemi (2008, 78) on todennut tutkimuksessaan, että läheisten ihmissuhteiden merkitys selviytymiselle ja tulevaisuuden uskon vahvistumiselle korostuu psyykkisiä vaikeuksia kohdatessa.

Koulukiusaamisella on myös välittömiä vaikutuksia, jotka ilmenevät muun muassa koulupelkona tai erilaisina psykosomaattisina oireina (Salmivalli 1998, 113). Kaltiala-Heino, Rimpelä, Rantanen ja Rimpelä (2000, 661; 665) sekä Swearer, Song, Cary, Eagle ja Mickelson (2001, 114) toivat esiin tutkimuksissaan, että koulukiusaaminen lisää ahdistusta, masennusta, heikentynyttä itsetuntoa ja psykosomaattisia oireita kuten väsymystä, päänsärkyä, vatsakipua sekä hermostuneisuutta. Nämä psyykkiset ongelmat voivat lisätä yksinäisyyttä, joka taas saattaa lisätä kiusaamista.

Koulukiusaaminen, sosiaalisen tuen puuttuminen sekä vaikeudet samanikäisten kaverien kanssa ovat mahdollisia depression riskitekijöitä (Marttunen 2007,10). Beaulieun (2008, 108) tuo esiin tutkimuksessaan, että masennusta aiheuttaa enemmän verbaalinen kiusaaminen, nolaaminen ja solvaaminen kuin fyysinen kiusaaminen

Räsänen (2002, 268) toteaa, että psyykkiset ongelmat voivat kiusatulla näkyä vielä aikuisiässäkin. Lapsen kasvaessa kiusaamisen seuraukset saattavat näkyä nuoren syrjään vetäytymisenä sosiaalisissa tilanteissa. Tämän vuoksi nuoren on vaikea siirtyä uuteen opiskelu- tai työpaikkaan tai aloittaa uutta harrastusta. Uusiin sosiaalisiin tilanteisiin sopeutuminen vaatii kiusatulta huomattavasti enemmän voimavaroja kuin nuorelta, jota ei ole kiusattu. (Pörhölä 2008, 101.)

Koulussa koettu turvallisuus ja hyvä olo niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin luo pohjaa oppilaiden perusturvallisuudentunteelle (Piispanen 2008, 194). Jakonen (2005,160) toteaaakin tutkimuksessaan, että oppilaat tarvitsevat aikuisen aitoa läsnäoloa ja siitä syntyvää välittämisen tunnetta. Tuen merkitys korostuu etenkin silloin, jos oppilaalla ei ole saatavissa tukea kotoa tai lähipiiristä.

3 KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY JA KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

3.1 Koulukiusaamisen vastainen toimintamalli

Syksyllä 2003 voimaan tullut koululainsäädäntö (2003/477, luku 7 § 29) velvoittaa koulutuksen järjestäjän laatimaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanemaan tuo suunnitelma ja valvomaan sen noudattamista sekä toteutumista.

Koulukiusaamisen vastainen toimintamalli on kirjalliseen muotoon laadittu selostus siitä, miten koulussa puututaan esille tuleviin kiusaamistapauksiin ja miten ehkäistään ennalta niiden syntymistä (Salmivalli 2003, 47). Oppilaita on tärkeä kuulla toimintamallia laadittaessa ja asiasta on hyvä keskustella myös huoltajien kanssa (Salmivallin 2005a). Toimintamallin tulee olla riittävän konkreettinen, jotta se antaa ohjeet kiusaamistapausten varalle. Tärkeintä on välitön puuttuminen, opettajankunnan aito sitoutuminen kiusaamisen vastaiseen työhön ja se, että toimintamallia todella käytetään. (Salmivalli 2003, 47; 51.) Parhaimmillaan koulun toimintamalli luo oppilaille turvallisuuden tunteen (Salmivallin 2005a).

3.2 Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy

Koulukiusaamisen vähentämiseksi tarvitaan sekä ennaltaehkäiseviä toimia että järjestelmällistä puuttumista (Pörhölä 2006). Hamarus (2008, 83) painottaa, että oleellista koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä on koulun positiivisen ilmapiirin ja koulukiusaamisen vastaisten toimintatapojen luominen.

Kouluviihtyvyyttä, turvallisuutta ja oppimista edistävät muun muassa koulujen myönteinen ilmapiiri, toimiva vuorovaikutus, fyysinen ympäristö sekä koulun ja kodin välinen aktiivinen yhteistyö (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006). Piispainen (2008, 176) toteaa tutkimuksessaan, että turvattomuutta koulussa aiheuttavat kiusaaminen ja sokkeloiset koulurakennukset sekä tunne siitä, että koulussa ei ole riittävästi valvontaa koulukiusaamisen ehkäisemiseksi.

Välitunti on oppilaille tärkeä ja odotettu tauko oppituntien välillä. Oppilaat kokevat, että mielekäs tekeminen välitunneilla lisää kouluviihtyvyyttä. (Jakonen 2005, 150.) Nuikkinen (2005, 75) tuo esiin, että viihtyisä koulupiha ehkäisee koulukiusaamista. Suuri osa koulukiusaamisesta tapahtuu tilanteissa, joissa koulun henkilöstön näkyvyys on vähäistä, kuten välitunneilla, ruokatunneilla ja käytävillä ennen oppituntien alkamista (Lämsä 2009, 62). Koulukiusaamista voidaan ehkäistä karsimalla vaikeasti valvottavia alueita (Nuikkinen 2005, 75). Nuikkinen (2009, 269) toteaa tutkimuksessaan, että turvallisuuden tunnetta tukevassa koulussa on helppo orientoitua ja aikuisia on aina näkyvissä.

Koiviston (1999) kahdeksan vuotta kestäneessä koulukiusaamisen seuranta tutkimuksessa kävi ilmi, että koulun yleisellä positiivisella ilmapiirillä voidaan vähentää koulukiusaamista. Positiivinen ilmapiiri muodostuu yksittäisten oppilaiden tarpeiden huomioon ottamisesta, kannustamisesta ja lapsen itsetunnon vahvistamisesta. Ryhmässä toimiminen, toisten lasten huomioon ottaminen ja erilaisuuden hyväksyminen ovat tärkeä osa koulun kasvatustehtävää ja ne vaikuttavat koulun ilmapiiriin (Metso 2004, 175). Suomalaisen koulun sosiaalisessa ilmapiirissä, yhteisöllisyydessä ja viihtyvyydessä on paljon toivomisen varaa, vaikka suomalaiset koululaiset ovat menestyneet hyvin osaamista mittaavissa kansainvälisissä vertailuissa (Launonen ja Pulkkinen 2004, 36–37).

Salmivalli (2003, 54–55) on todennut vuonna 1999 tehdyssä tutkimuksessaan, että myönteinen ilmapiiri ei kuitenkaan yksin riitä pitämään koulukiusaamista poissa. Jotta koulukiusaamista saataisiin vähennettyä, olisi hyvä käsitellä oppilaiden kanssa koulukiusaamista ja sen erilaisia vaikutuksia. Lisäksi on tärkeää saada oppilaat itse oivaltamaan, että jokainen on omalta osaltaan vastuussa

luokan hyvinvoinnista. Pörhölä (2006) pitää tärkeänä koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä oppilaiden vuorovaikutussuhteiden kehittymisen tarkkailua ja tietoisuuden lisäämistä koulukiusaamisilmioista. Hänen mukaansa tulisi myös vahvistaa koulukiusaamisen vastaisia asenteita ja kehittää oppilaiden vuorovaikutustaitoja.

Opetuksen ja ohjauksen avulla opettajat, rehtorit, terveydenhoitohenkilöstö, oppilashuolto ja vanhemmat voivat yhdessä lisätä koulukiusaamiseen ja vertais-suhteisiin liittyvää ymmärrystä. Tämä voi tapahtua tukemalla oppilaiden ystävystymistä ja turvallista ryhmäytymistä, sekä kasvattamalla eettistä vastuunkantoa ihmissuhteissa. Antamalla arvostusta ja hyväksyntää etenkin koulukiusatuille oppilaille heitä voidaan auttaa näkemään ihmissuhteet kokemuksestaan huolimatta palkitsevina ja tavoittelemisen arvoisina. Jotta oppilaita voidaan tukea heidän tarvitsemallaan tavalla, tarvitaan riittävästi aikaa, osaamista ja hyviä toimintamalleja. (Pörhölä 2008, 102.) Hamarus (2006, 213) tuo tutkimuksessaan esiin, että turvallisen opetusympäristön luomiseksi ovat erityisen tärkeitä opettajan ryhmäytymistaidot sekä ongelmanratkaisu- ja tiimityötaidot.

Selkeät säännöt, päättäväinen puuttuminen koulukiusaamiseen sekä yhteistyö vanhempien kanssa auttavat koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja vähentämisessä (Koivisto 1999). Mannerheimin lastensuojeluliiton (2007) koulukiusaamiskyselyn mukaan etenkin huoltajat ja opettajat ovat niitä, joilta oppilaat pyytävät apua koulukiusaamiseen. Sullivan, Cleary ja Sullivan (2007, 46) toteavat tutkimuksessaan, että alakoulussa luokanopettajalla on suuri vaikutus oppilaisiinsa. Hänellä on merkittävä rooli turvallisen opetusympäristön ja ryhmähengen muodostamisessa.

Perhe on merkittävä tekijä oppilaan koulunkäynnin tukemisessa (Metso 2004, 26). On tärkeää, että vanhemmat voivat osallistua koulu yhteisön terveyden ja turvallisuuden edistämiseen (Stakes 2006, 23). Kodin ja koulun välisen yhteistyön avulla vanhemmilla on mahdollisuus tutustua koulun kulttuuriin ja seurata oppilaan koulunkäyntiä. Toimiva yhteistyö on parhaimmillaan kasvatuskumppanuutta. (Tilus 2004, 134.) Jotta yhteistyö toimisi parhaalla mahdollisella taval-

la, tulisi koulun henkilöstön ja huoltajien kunnioittaa toisiaan sekä tiedostaa toisensa mahdollisuus koulukiusaamisen vähentämiseen. Tärkeintä on, että kaikki osapuolet jakavat vastuun oppilaiden hyvinvoinnista. (Salmivalli 2003, 25.)

3.3 Koulukiusaamiseen puuttuminen

Usein oletetaan, että opettaja havaitsee, puuttuu ja lopettaa koulukiusaamisen. Harva opettaja on kuitenkaan saanut asiaan liittyvää koulutusta. (Hamarus 2008, 159.) KiVa Koulu -ohjelman tilannekartoituksessa viidesluokkalaisista noin 43 prosenttia oli sitä mieltä, että opettaja pystyy puuttumaan koulukiusaamiseen paljon tai hyvin paljon (KiVa Koulu 2009a).

Sigurgeisdottir (2004, 42–43) toteaa tutkimuksessaan, että opettajat haluaisivat enemmän tietoa koulukiusaamisesta. He saattavat aliarvioida koulukiusaamisen uhriksi joutuneiden oppilaiden määrän, koska koulukiusaamista ei ole aina helppo tunnistaa. Tutkimuksessa käy myös ilmi, että opettajakoulutuksessa tulisi kiinnittää aiempaa paremmin huomiota koulukiusaamisen ehkäisemiseen. Mannerheimin lastensuojeluliiton (2007) tutkimuksessa ilmeni samankaltaisia tuloksia. Niiden mukaan 61 prosenttia opettajista koki tarvitsevansa lisäkoulutusta koulukiusaamistilanteisiin. He toivoivat koulutuksen antavan heille lisää rohkeutta ja keinoja puuttua koulukiusaamiseen.

Valtakunnallisessa tutkimuksessa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä alakoulussa ilmeni, että vain noin puolet kouluista oli saanut koulutuksen järjestäjältä ohjeet koulukiusaamisen yleisyyden seuraamisesta ja kaksi kolmesta koulukiusaamisen ehkäisystä (Rimpelä, Kuusela, Rigoff, Saaristo & Wis 2008, 89–90). Yhtenä keinona valvoa ja saada tietoa koulukiusaamisesta omassa koulussa, on tehdä säännöllisiä koulukiusaamiskyselyjä. Kyselyt ovat tarpeellisia, sillä kaikki oppilaat eivät kerro koulukiusaamisesta oma-aloitteisesti. (Salmivalli 1998, 163–165.) Koulukiusaamiskysely on hyvä tehdä ainakin kaksi kertaa vuodessa. Tällöin saadaan ajan tasalla olevaa tietoa koulukiusaamistilanteesta. (Hamarus 2008, 100.) Ennen kyselyn tekemistä on sovittava, miten esille tulevia

koulukiusaamistapauksia selvitetään. Kyselystä ei ole hyötyä, ellei se johda toimenpiteisiin. (Salmivalli 2003, 45.)

Suomen kouluista on puuttunut kokonaisvaltainen, tutkittuun tietoon perustuva kiusaamisenvastainen ohjelma, vaikka Suomi on ollut yksi koulukiusaamista koskevan tutkimuksen edelläkävijämaita. Kouluilla ei ole ollut riittävän tehokkaita työvälineitä koulukiusaamiseen puuttumiseksi, mutta silti kouluilta on edellytetty kiusaamiseen puuttumista ja turvallisen opiskeluympäristön takaamista jokaiselle oppilaalle. (Tuomisto, Salmivalli & Poskiparta 2009, 174.) Tähän tarpeeseen on kehitetty KiVa Koulu – ohjelma.

3.4 KiVa Koulu -ohjelma

Syksyllä 2006 Turun yliopiston psykologian laitos ja Oppimistutkimuksen keskus aloittivat yhteistyössä koulukiusaamisen vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi KiVa Koulu -hankkeen (KiVa Koulu -hanke i.a.). KiVa -lyhenne muodostuu sanoista Kiusaamisen Vastainen tai Kiusaamista Vastustava (Tuomisto, Salmivalli & Poskiparta 2009, 174).

KiVa Koulu -ohjelma on suunnattu luokka-asteille 1–3, 4–6 ja 7–9 ja se otettiin valtakunnalliseen käyttöön syksyllä 2009 (KiVa Koulu -hanke i.a.). KiVa Koulu -ohjelma eroaa muista koulukiusaamisen vastaisista menetelmistä, sillä se on monipuolinen ja kokonaisvaltainen menetelmä. Ohjelmassa hyödynnetään virtuaalista oppimisympäristöä ja se sisältää runsaasti konkreettista materiaalia. Ohjelman tarkoituksena on vaikuttaa koko ryhmän toimintaan. (Tuomisto, Salmivalli & Poskiparta 2009, 175.)

KiVa Koulu -ohjelmaan kuuluu erilaisia koulukiusaamista ehkäiseviä toimenpiteitä sekä keinoja puuttua tehokkaasti esille tuleviin kiusaamistapauksiin. Kaikille oppilaille tarkoitettuihin toimenpiteisiin kuuluvat esimerkiksi oppitunnit, joilla käsitellään koulukiusaamiseen liittyviä teemoja keskusteluin ja erilaisin rooliharjoituksin. Koulukiusaamisen vastaisessa tietokonepelissä oppilaat seikkailevat

virtuaalisessa koulussa, pyrkien auttamaan kiusattuja tovereitaan. (KiVa Koulu -hanke 2008a.) KiVa Koulu -ohjelman toimenpiteisiin kuuluu myös välituntivälivonnan tehostaminen (Tuomisto, Salmivalli & Poskiparta 2009, 180).

Kussakin ohjelmaan osallistuvassa koulussa toimii vähintään kolmen opettajan tai muun aikuisen (rehtori, kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori) muodostama työryhmä, KiVa -tiimi, jonka ensisijaisena tehtävänä on puuttua esille tuleviin koulukiusaamistapauksiin (KiVa Koulu -hanke i.a.). Tiimiläiset ovat oman koulunsa asiantuntijoita kiusaamista koskevissa asioissa ja informoivat muuta koulun henkilöstöä KiVa Koulu -ohjelmasta ja sen toteuttamisesta. Lisäksi he selvittävät yhdessä luokan opettajan kanssa esille tulevia kiusaamistapauksia. (Tuomisto, Salmivalli & Poskiparta 2009, 178.)

KiVa koulu -hankkeen (i.a.) alussa suoritettiin koulukiusaamiskysely luokkasteille 1–3. 4–6 ja 7–9. Tulosten mukaan yli 16 prosenttia oppilaista joutui säännöllisesti koulukiusatuksi. Lukuvuonna 2007–2008 KiVa Koulu -ohjelman ensimmäiset tulokset osoittivat sekä kiusatuksi joutumisen että toisten kiusaamisen vähentyneen merkittävästi ohjelmaa toteuttaneissa kouluissa. Toistuvasti koulukiusatuiksi joutuvien ja muita kiusaavien lasten osuus väheni kokeilukouluissa vuoden aikana noin 40 prosenttia. (KiVa Koulu -hanke 2008a.)

Kyselystä ilmeni myös, että kokeilukouluissa puolustettiin kiusattuja useammin, tunnettiin enemmän empatiaa kiusattuja kohtaan, kannustettiin kiusaajia harvemmin, koettiin luokkailmapiiri paremmaksi ja luotettiin opettajan kykyyn lopettaa kiusaaminen. Oppilaat olivat myös motivoituneempia koulunkäyntiin. (Tuomisto, Salmivalli & Poskiparta 2009, 181–182.) KiVa Koulun kokeiluvaiheen kyselyn mukaan 99,2 prosenttia koulukiusatuista koki tilanteensa muuttuneen parempaan suuntaan ja vain 0,8 prosenttia koki tilanteen pysyneen ennallaan. Yhdessäkään tapauksessa koulukiusattu ei kertonut kiusaamisen lisääntyneen tiimin puuttumisen jälkeen. (KiVa Koulu 2009b.) Ohjelman tulokset ovat kansainvälisesti merkittäviä.

4 OPPILASHUOLLON TOIMINTA KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISYSSÄ JA KIUSAAMISEEN PUUTTUMISESSA

4.1 Oppilashuolto ja sen tavoitteet

Hyvin toimiva oppilashuolto luo turvallisen kouluyhteisön jokaiselle oppilaalle (Pesonen & Heinonen 2005, 7). Oppilashuollon tarkoituksena on edistää ja ylläpitää oppilaan fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista hyvinvointia ja terveyttä. Lisäksi oppilashuolto pyrkii ehkäisemään ja korjaamaan oppilaiden oppimisvaikeuksia sekä erilaisia ongelmia. (Opetusministeriö 2002, 11.) Pietikäinen ja Ala-Laurila (2002, 222) painottavat, että oppilashuollon tulisi kiinnittää huomiota yhä enemmän ennaltaehkäisevään työhön.

Oppilashuoltoon kuuluu koko koulun henkilöstö, josta jokainen on omalta osaltaan vastuussa koulupäivän arjen sujumisesta ja oppilashuollollisen toiminnan toteuttamisesta. Sitoutumalla oppilashuollon tavoitteisiin ja toimimalla moniammatillisesti voidaan edistää kaikkien koulussa toimivien hyvinvointia. (Tilus 2004, 153.) Oppilashuollon tärkeimpiä toimintoja ovat esimerkiksi kouluterveydenhuolto ja koulupsykologin sekä koulukuraattorin palvelut (Stakes 2006, 19). Huhtasen (2007, 189) mukaan luottamuksellisuus ja oppilaiden sekä heidän huoltajiensa kunnioittaminen ohjaavat oppilashuoltotyötä.

Oppilashuollon toiminta on lakisääteistä ja se määritetään tarkemmin lastensuojelulaissa (2007/417), perusopetuslaissa (2003/477) sekä kansanterveyslaissa (2007/626). Myös opetussuunnitelmassa määrätään oppilashuollon järjestämisestä (Pietikäinen & Ala-Laurila 2002, 221; 223). Viime aikoina oppilashuollon ongelmana on ollut sen palveluiden epätasainen jakautuminen eri alueiden ja koulujen välille (Peltonen 2008, 32–33).

4.2 Oppilashuoltoryhmä ja sen toiminta

Oppilashuoltoryhmä on koulussa toimiva moniammatillinen työryhmä, jonka tavoitteita ja työmuotoja ohjaavia periaatteita ei ole määritelty koulun toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa (Stakes 2006, 21). Siitä huolimatta koulukohtaisessa opetussuunnitelmassa tulisi näkyä oppilashuoltoryhmän toimintaperiaatteet, perustehtävät, toimenkuvat ja toimintasuunnitelma sekä oppilashuollollisen työn linjaukset (Tilus 2004, 153). Pietikäinen ja Ala-Laurila (2002, 222; 224) tarkentavat, että opetussuunnitelmassa pitää näkyä myös eri asiantuntijoiden yhteistyö oppilaan palveluiden turvaamiseksi, kuten sosiaalityöntekijän, poliisin ja nuorisotyöntekijän palvelut.

Oppilashuoltoryhmään kuuluvat rehtori, koulukuraattori, koulupsykologi, koulu-terveydenhoitaja, koululääkäri ja erityisopettaja sekä tarpeen mukaan opettaja tai luokanvalvoja (Stakes 2006, 21). Oppilaskunnan edustajan on mahdollista osallistua oppilashuoltoryhmän kokoukseen, kun käsitellään koko kouluyhteisöä koskevia asioita (Pietikäinen & Ala-Laurila 2002, 221; 223).

Oppilashuoltoryhmän tehtävänä on edistää kouluyhteisön turvallisuutta ja luoda terveyttä sekä mielenterveyttä edistävä oppimis- ja kasvu ympäristö (Honkanen & Suomala 2009, 40–41; Stakes 2006, 21). Ennaltaehkäisevä työ on oppilashuoltoryhmille tärkeää, mutta suurimman osan työskentelyajasta vie yksittäisten oppilaiden ongelmien käsittely (Pietikäinen & Ala-Laurila 2002, 222). Kun oppilashuoltoryhmässä käsitellään yksittäisen oppilaan asioita, kokoukseen voidaan kutsua myös oppilas ja hänen huoltajansa. Tavallisimpia oppilaskohtaisia ongelmia ovat käytöshäiriöt, koulukiusaaminen, poissaolot ja kotiongelmat. (Stakes 2006, 21.) Oppilashuoltoryhmän tulisi kokoontua säännöllisesti ja riittävän usein (Pietikäinen & Ala-Laurila 2002, 222).

4.3 Kouluterveydenhoitajan rooli koulu yhteisössä

Kouluterveydenhuolto on osa koulu yhteisön toimintaa. Sitä ohjaavat valtakunnalliset laatusuositukset. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.) Kouluterveydenhuollon tavoitteena on edistää koko koulu yhteisön hyvinvointia ja oppilaiden terveyttä sekä tukea tervettä kasvua ja kehitystä (Tervaskanto–Mäentausta 2008, 373–374). Lisäksi kouluterveydenhuollon tehtävänä on koulun henkisen ilmapiirin, vuorovaikutussuhteiden sekä koulun fyysisten olosuhteiden seuraminen ja hoitaminen (Terho & Perheentupa 2003, 768). Tervaskanto–Mäentausta (2008, 373–374) toteaa, että lähtökohta kouluterveydenhuollolle on ehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen oppilaan kehitystä vaarantaviin tekijöihin.

Vastuu kouluterveydenhuollon toteutuksesta kuuluu koululääkärille ja kouluterveydenhoitajalle (Terho & Perheentupa 2003, 761). Kouluterveydenhoitaja on terveyden edistämisen asiantuntija koulu yhteisössä ja hänellä on tärkeä rooli, kun oppilaiden asioita käsitellään eri tahojen välillä (Ruski 2002, 50–51; Stakes 2006, 31). Kouluterveydenhoitajan ehkäiseviä työmenetelmiä ovat muun muassa määräaikaistarkastukset, seulontatutkimukset, terveysohjaus, kuunteleminen ja tukeminen, oppilashuolto sekä moniammatillinen yhteistyö. Terveyden edistäminen on koulu yhteisön tasolla mahdollista, jos terveydenhoitajalla on riittävät voimavarat sekä johdon ja koulu yhteisön tuki. (Jakonen, Ruoranen & Heljälä 2003, 855–856; Stakes 2006, 31.)

Kouluterveydenhuollossa toimivat terveydenhoitajat ovat keskeisessä asemassa, kun pyritään ehkäisemään koulukiusaamista ja auttamaan kiusaamistapausten selvittelyssä (Stakes 2006, 62). Rimpelän ym. (2008, 92) tutkimuksessa 87 prosenttia koulun henkilöstöstä oli sitä mieltä, että kouluterveydenhoitajan tarkastusten avulla seurataan koulukiusaamisen yleisyyttä.

Kouluterveydenhoitajan tulisi rohkaista oppilaita kertomaan, jos heitä tai jotakuta toista kiusataan. Esimerkiksi terveystarkastuksissa on siihen hyvä mahdollisuus. Moni oppilas uskoutuu kouluterveydenhoitajalle, joka saattaakin olla en-

simmäinen, joka kuulee kiusaamisesta. (Salmivalli 2002, 98–99.) Mäenpää (2008, 64) tuo tutkimuksessaan esiin, että oppilaiden on helppo paljastaa yksityisiä asioita kouluterveydenhoitajalle, sillä he luottavat hänen vaitioloonsa. Oppilaiden luottamusta kouluterveydenhoitajaa kohtaan lisää se, että häntä pidetään koulun ulkopuolisena puolueettomana henkilönä. Lisäksi oppilaat kokevat kouluterveydenhoitajan olevan heidän tukihenkilönsä ja puolestapuhujansa. (Jakosen 2005, 171.) Ruski (2002, 50) painottaa, että edellytys kouluterveydenhoitajan työn onnistumiselle on luottamuksellinen vuorovaikutus oppilaan ja kouluterveydenhoitajan välillä.

Kouluterveydenhoitajan pitämät terveystarkastustunnit edesauttavat oppilaiden ja kouluterveydenhoitajan välistä vuorovaikutusta. Kouluterveydenhoitaja tulee näin oppilaille tutummaksi ja heidän on helpompi hakeutua hänen vastaanotolleen. Lisäksi kouluterveydenhoitaja saa terveystarkastustunneilta arvokasta tietoa luokkakohtaisesta hyvinvoinnista seuraamalla oppilasryhmien toimintaa, koululaisten vuorovaikutussuhteita ja luokan ilmapiiriä. (Mäenpää 2008, 65–66.) Onnistuneen vuorovaikutuksen luomiseksi kouluterveydenhoitajalla tulee olla ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoja, herkkyyttä ymmärtää oppilaan tilanne ja kykyä havaita piiloviestejä (Jakonen, Ruoranen & Heljälä 2003, 856).

Kykyri (2007, 212) tuo esiin, että oppilas ei kerro asioistaan aikuiselle, johon hän ei tunne voivansa luottaa. Luottamusta ei herätä aikuinen, joka ei jaksa tai ehdi kuunnella oppilaan asiaa. Mäenpään (2008, 64) tutkimuksessa kävikin ilmi, että oppilaat kokivat kouluterveydenhoitajan keskittyvän enemmän puhumiseen kuin heidän kuuntelemiseensa. Tästä huolimatta oppilaat kokivat kouluterveydenhoitajan tapaamiset tärkeiksi ja mukaviksi.

Mäenpään (2008, 71) tutkimuksessa ilmeni myös, että alakouluilla kouluterveydenhoitajan resurssit menevät suurimmaksi osaksi terveystarkastusten tekemiseen. Oppilaan kannalta on erityisen hankalaa, jos kouluterveydenhoitaja ei ole saatavilla silloin, kun hän tarvitsee apua ja neuvoja. Terveystarkastaja voi menettää ainutlaatuisen tilaisuuden kuunnella ja auttaa oppilasta, sillä oppilas ei

ehkä tule uudestaan vastaanotolle saman asian puitteissa. (Jakonen, Ruoranen & Heijälä 2003, 856.)

5 KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY JA KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN TUTKIMUSKOULUSSA

5.1 Koulukiusaamisen vastainen toimintamalli tutkimuskoulussa

Kunta, jossa tutkimus suoritettiin, on laatinut kouluilleen kriisisuunnitelman. Kriisisuunnitelman yksi osa käsittää koulukiusaamisen vastaisen toimintamallin. Toimintamalli sisältää koulukiusaamisen määritelmän, koulun henkilöstön ja oppilashuoltoryhmän roolit sekä toimintatavat koulukiusaamistapausten selvitelyssä. Lisäksi siitä löytyvät ohjeet koulukiusaamisen vähentämiseen ja siihen puuttumiseen sekä ennaltaehkäisevät toimenpiteet. (Tutkimuskunnan koulujen kriisisuunnitelma i.a.)

Toimintamallissa on tuotu koulun henkilöstöstä esille opettaja ja koulukuraattori. Opettajalle on annettu ohjeet puuttua koulukiusaamiseen tai siihen viittaavaan aina, kun hän sellaista havaitsee. Hän arvioi tilanteen jokaisen oppilaan kohdalla erikseen ja tarvittaessa ilmoittaa asiasta rehtorille. Koulukiusaamistilanteet tulee käsitellä mahdollisimman pian ja mahdolliset rangaistukset määrätään normaalin kurinpitomenettelyn mukaisesti. Jokainen kiusaamistapaus tulee kirjata huolellisesti. Tarvittaessa koululta otetaan yhteyttä huoltajiin ja koulukuraattoriin. Oppilashuoltoryhmä käsittelee vakavimmat koulukiusaamistapaukset ja päättää tarvittavista jatkotoimenpiteistä. (Tutkimuskunnan koulujen kriisisuunnitelma i.a., 12.) Oppilashuoltoryhmä kokoontuu kerran viikossa koulun työaikoina (Tutkimuskoulun koulukuraattori 2009).

Kouluterveydenhoitaja on oppilashuoltoryhmän jäsen. Hän on oppilaiden tavattavissa päivittäin, jonka lisäksi hän tapaa jokaisen oppilaan vastaanotollaan vähintään kerran vuodessa. Terveystarkastuksissa kouluterveydenhoitaja ottaa oppilaiden kanssa puheeksi koulukiusaamisen. Koulukiusaamista havaitessaan kouluterveydenhoitaja kyselee siitä tarkemmin ja vie tarvittaessa asian oppilashuoltoryhmään. (Tutkimuskoulun kouluterveydenhoitaja 2009.)

Koulukiusaamisen vastaisessa toimintamallissa painotetaan, että kiusaamisen estäminen on jokaisen kouluuyhteisön jäsenen velvollisuus. Yhteisillä selkeillä ja johdonmukaisilla toimintatavoilla pyritään luomaan oppilaille turvallinen kasvatusilmapiiri. Tavoitteena on, että oppilaat luottavat aikuisiin ja uskaltavat kertoa heille koulukiusaamisesta. Koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä painotetaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä ja koulun yhteisiä pelisääntöjä. Koulun yhteisistä pelisäännöistä tiedotetaan huoltajille sekä koulun kaikille henkilökunnan jäsenille. (Tutkimuskunnan koulujen kriisisuunnitelma i.a., 14.)

5.2 Tutkimuskoulun menetelmiä koulukiusaamisen vähentämiseksi

Tutkimuskoulussa on käytössä useampia koulukiusaamista ehkäiseviä ja vähentäviä menetelmiä. Tarkasteluun on otettu niistä yleisimmät.

Tutkimuskoulussa on ollut käytössä Vastuun portaat -menetelmä, jonka avulla on pyritty vähentämään koulukiusaamista (Tutkimuskunnan koulujen kriisisuunnitelma i.a., 15–16). Vastuun portaat on toimintamalli, jonka avulla voidaan puuttua lasten ja nuorten tekemiin rikkomuksiin sekä muihin vääryyksiin (Opetushallitus 2002). Toimintamalli koostuu kuudesta eri portaasta, jotka ovat myöntäminen, ymmärtäminen, anteeksipyyntö, sovittaminen, lupaaminen ja vastuuntunto. Toimintamallin tarkoitus on, että oppilas ottaa itse vastuun teostaan. Tavoitteena on, että oppilaan vastuuntunto kasvaa ja siten todennäköisyys rikkomuksen uusimiseen pienenee. (Kidsskills i.a.)

Tutkimuskoululla on käytössä myös kummioppilastoiminta. Kuudennen luokan oppilaat koulutetaan kummeiksi ensimmäisen luokan oppilaille. Kummioppilastoimintaan kuuluvat esimerkiksi yhteiset kouluruokailuajat, välitunneilla tapaamiset ja yhteiset retket. (Tutkimuskoulun koulukuraattori 2009; Tutkimuskoulun projektikoordinaattori 2009.) Toiminnan tavoitteena on lisätä suvaitsevaisuutta ja vähentää koulukiusaamista sekä edistää koulun turvallisuutta ja oppilaiden sosiaalisia taitoja. Lisäksi kummioppilastoiminnan tarkoituksena on kasvattaa

lapsista aktiivisia, osallistuvia ja yhteisöstä vastuuta kantavia. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.)

Yhteisöllisyyttä ja ryhmähenkeä parantaakseen tutkimuskoulu pitää joka syksy ryhmäytymispäivän kolmannen luokan oppilaille. Ryhmäytymispäivä on koettu tärkeäksi, sillä kolmannelle luokalle siirryttäessä oppilaista muodostetaan uudet luokkajaot. (Tutkimuskoulun koulukuraattori 2009; Tutkimuskoulun projektikoordinaattori 2009.)

Syksyllä 2009 tutkimuskoululla otettiin käyttöön Verso eli vertaissovittelu (Tutkimuskoulun koulukuraattori 2009). Verson tarkoituksena on edistää oppilaiden vuorovaikutustaitoja ja vähentää koulujen toimintahäiriöitä. Vertaissovittelussa vanhemmat sovittelijoiksi koulutetut oppilaat auttavat tiettyä kaavaa käyttäen ristiriitatilanteessa olevia oppilaita löytämään itse ratkaisun tilanteeseensa. Sovittelussa osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia eri ratkaisuvaihtoehtoja. Kaavaa noudattamalla ristiriidan osapuolet etenevät lopulta sovittelijaoppilaiden avulla sopimukseen, jonka toteutumista seurataan. (Suomen sovittelufoorumi ry 2009.)

Vertaissovittelun lisäksi syksyllä 2009 tutkimuskoululla käynnistettiin KiVa koulu -ohjelma. Ohjelman toimenpiteisiin kuuluvat esimerkiksi oppitunnit, joilla käsitellään kiusaamiseen liittyviä teemoja. Kiusaamisen vastaisessa tietokonepelissä oppilaat seikkailevat virtuaalisessa koulussa pyrkien auttamaan koulukiusattuja kavereitaan. Lisäksi käytössä ovat selvittelykeskustelut, joihin ryhdytään koulukiusaamisen tultua ilmi. (KiVa Koulu -hanke 2008a.)

KiVa Koulu -ohjelma tarjoaa kouluille myös työkalun, internet-kyselyn, jonka avulla voidaan kartoittaa koulukiusaamistilannetta (KiVa Koulu -hanke 2008b). Aiemmin tutkimuskoululla ei ole teetetty oppilaille säännöllisiä koulukiusaamiskyselyitä. Ainoastaan kuudennen luokan terveystarkastuksen yhteydessä oppilaat ovat vastanneet kirjalliseen terveystarkastukseen, jonka yhdessä osiossa kysytään koulukiusaamisesta. Terveystarkastuksesta saatuja tuloksia ei ole tilastoitu tutkimuskoululla. (Tutkimuskoulun kouluterveydenhoitaja 2009.)

5.3 Projektikoordinaattorin toiminta tutkimuskoulussa

Kolme vuotta sitten tutkimuskoulussa alettiin kiinnittää huomiota oppilaiden yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisäämiseen. Tällöin tutkimuskoulussa alkoi projekti, joka päättyi syyskuussa 2009. Projektin yleisajatuksena oli kansalaisaktiivisuuden ja sosiaalisen pääoman lisääminen vapaaehtoistoiminnan keinoin. Käytännön työllä pyrittiin parantamaan lasten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia koulussa ja sen lähiympäristössä sekä ennaltaehkäisemään lasten syrjäytymistä. Projektissa korostettiin koulun merkitystä yhteisöllisenä toimijana. Projektin vetäjänä tutkimuskoululla toimi projektikoordinaattori. (Tutkimuskoulun projektin hankekuvaus i.a.)

Projektin tavoitteena oli yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen tutkimuskoulun toimintakulttuurissa rakentamalla avointa ja vuorovaikutteista ilmapiiriä. Tavoitteena oli myös saada lapset, heidän vanhempansa ja kouluhenkilöstö sisäistämään ajatus, että vastuu hyvinvoinnista kuuluu kaikille. (Tutkimuskoulun projektikoordinaattori 2009.) Projektin myötä tutkimuskoululle perustettiin oppilaiden oma oppilasneuvosto, johon he itse valitsivat jäsenet. Lisäksi tutkimuskoululla lisättiin oppilaille erilaista harrastetoimintaa. (Raportti tutkimuskoulun projektin alustavista tuloksista ja havainnoista i.a.)

Tutkimuskoululla työskentelevä projektikoordinaattori toimi koulukuraattorin ja opettajien välimaastossa. Hänellä oli mahdollisuus työskennellä joustavasti koulun arjessa, jolloin toiminta lisäsi mahdollisuuksia ennaltaehkäisevään työhön. Projektikoordinaattorin keskeisenä ennaltaehkäisevän työn muotona oli, että hän oli lasten tukena heidän arjessaan. (Tutkimuskoulun projektikoordinaattori 2009.)

Projektikoordinaattorin käytännön työ koostui pääasiallisesti yksilöllisestä tuesta, luokkatyöskentelystä, kiusaamistilanteiden selvittämisestä ja ohjatusta kerhotoiminnasta. Työskentely tuki myös opettajien työtä tuomalla esiin erilaisia vaihtoehtoisia työskentelytapoja luokan yhteistoiminnan parantamiseksi. (Raportti tutkimuskoulun projektin alustavista tuloksista ja havainnoista i.a.) Koulu-

kiusaamis- ja muihin konfliktitilanteisiin pyrittiin puuttumaan nopeasti, jolloin pystyttiin luomaan turvallisempi kouluympäristö. Kiusaamistilanteiden selvittämisen ja sopimisen tarkoituksena oli opettaa oppilaille eettistä vastuunottoa. (Tutkimuskoulun projektikoordinaattori 2009.)

Projektikoordinaattori oli kehittänyt koulukiusaamistilanteiden selvittämiseksi sopimuksen, jonka avulla pyrittiin varmistamaan kiusaamisen loppuminen. Kunkin tilanteen kohdalla sopimukseen oli yhdessä lasten kanssa määritelty ne toimenpiteet, joilla vaikutettiin kiusaamisen loppumiseen. Jokaiselle lapselle sovittiin rooli, jonka tehtävä oli osallistaa kiusattu mukaan yhteiseen toimintaan. Sopimuksen noudattamista seurattiin. (Tutkimuskoulun projektikoordinaattori 2009.)

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää erään eteläsuomalaisen alakoulun viidesluokkalaisten näkemyksiä koulukiusaamisesta heidän koulussaan. Tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään koulukiusaamisen yleisyyttä kyseisessä koulussa. Lisäksi selvitettiin, mitä mieltä viidesluokkalaiset olivat koulukiusaamiseen saatavasta avusta sekä millä keinoilla viidesluokkalaisten mielestä voisi saada apua koulukiusaamiseen.

Tämän tutkimuksen tehtävänä on vastata seuraaviin kysymyksiin:

1. Kuinka yleistä koulukiusaaminen on ollut viidesluokkalaisten mielestä heidän koulussaan viimeisen vuoden aikana?
2. Mitä mieltä viidesluokkalaiset ovat koulukiusaamiseen saatavasta avusta heidän koulussaan?
3. Mitkä ovat viidesluokkalaisten mielestä ne keinot, joilla he saisivat apua koululta koulukiusaamiseen?

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7.1 Tutkimusmetodin valinta ja mittarin laadinta

Kvantitatiiviselle tutkimukselle on ominaista suuri tutkittavien joukko (Vilka 2007, 17; Heikkilä 2008, 33), mutta luonteeltaan kvantitatiivisia tutkimuksia tehdään myös pienistä ryhmistä (Tuomi 2007, 95). Tässä tutkimuksessa perusjoukko koostui erään eteläsuomalaisen alakoulun viidennen luokan oppilaista (N=78). Viidensii luokkia oli kuusi, joista kolme oli yhdysluokkia. Yhdysluokista otettiin vain viidesluokkalaiset mukaan tutkimukseen. Tutkimuskoulussa oli oppilaita yhteensä 502. (Tutkimuskoulun oppilasmäärät ja luokkatilat lukuvuonna 2008–2009.)

Viidesluokkalaiset valikoituivat tutkimuksen kohteeksi koulun yhteyshenkilön suosituksesta. Viidenteen luokka-asteeseen onkin hyvä kiinnittää huomiota, koska alakoulun ylimmillä luokilla on huomattavasti enemmän kiusaamismyönteisyyttä kuin alemmilla luokilla. Iän myötä kiusaamismyönteisyyden on todettu lisääntyvän. (Salmivalli 2003, 34.) Pörhölä (2008, 95) on viitannut artikkelissaan Craigin ja Harelin (2004) tutkimukseen, jossa myös todettiin kiusaamisen olevan yleisintä 5.–9. luokilla, eli oppilaiden ollessa 11–15 -vuotiaita.

Tutkimusmetodin valintaan vaikutti tutkimusjoukon koon lisäksi se, että tutkimuksella haluttiin mahdollisimman objektiivista ja kokemusperäistä tietoa koulu-kiusaamisesta viidesluokkalaisten näkökulmasta. Tutkimusjoukon koon ollessa yli 50 oppilasta, tehokas ja taloudellinen tapa kerätä aineistoa on käyttää kyselylomaketta (Heikkilä 2008, 19).

Tutkimusta varten laadittiin puolistrukturoitu kyselylomake (LIITE 1). Sen pohjana käytettiin Mannerheimin Lastensuojeluliiton koulukiusaamiskyselylomakkeita vuosilta 2005, 2006 ja 2007 sekä Christina Salmivallin koulukiusaamismääritelmää (1998, 99). Kyselylomakkeen laadinnassa huomioitiin kohdejoukon ikä,

jonka vuoksi lomakkeesta pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeää, ymmärrettävää, yksiselitteinen ja riittävän lyhyt.

Kyselylomake oli viisisivuinen ja se koostui saatekirjeestä, vastausohjeista, koulukiusaamisen määritelmästä sekä kyselystä. Kysely koostui 11 kysymyksestä. Kysymyksistä seitsemän oli monivalintakysymyksiä ja kaksi sekamuotoisia kysymyksiä. Vilkka (2007, 69) tuo esiin, että sekamuotoinen kysymys on käyttökelpoinen silloin, kun kaikkia vastausvaihtoehtoja ei tunneta. Kysely sisälsi myös kaksi avointa kysymystä, joihin oppilaille oli mahdollisuus vastata spontaanisti ja tuoda paremmin esiin omia näkemyksiä. Avointen kysymysten avulla voidaan vastaajilta saada hyviä ideoita ja heidän mielipiteensä selviää syvällisemmin (Valli 2001, 111; Heikkilä 2008, 49).

Kysymykset yksi ja kaksi vastasivat ensimmäiseen tutkimusongelmaan. Kysymykset kolmesta yhdeksään vastasivat toiseen tutkimusongelmaan. Kaksi viimeistä kysymystä olivat avoimia kysymyksiä ja vastasivat kolmanteen tutkimusongelmaan.

7.2 Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimuslupaa haettiin tammikuussa 2009 tutkimussuunnitelman hyväksymisen jälkeen. Tutkimuslupa myönnettiin helmikuussa 2009, jonka jälkeen oppilaiden huoltajilta pyydettiin kirjallinen suostumus oppilaiden osallistumisesta kyselytutkimukseen (LIITE 2).

Kysely toteutettiin tutkimuskoululla maaliskuussa 2009, jolloin koulussa oli 78 viidesluokkalaista. Heistä kyselyyn vastasi 66 oppilasta. Oppilaista 12 oli estynyt vastaamaan kyselyyn sairauden tai huoltajien suostumuksen puuttumisen vuoksi. Pienestä kadosta huolimatta vastausprosentiksi muodostui 85. Kysely suoritettiin oppilaiden omissa luokissa, joihin tutkijat jakaantuivat toteuttamaan kyselyä.

Kyselytilannetta varten oli laadittu yhtenäiset ohjeet (LIITE 3), joiden avulla tutkijat pyrkivät toimimaan mahdollisimman samankaltaisesti eri luokissa. Oppilaille kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet. Heidän kanssaan käytiin läpi myös koulukiusaamisen määritelmä sekä kyselylomakkeen täyttöohjeet niin suullisesti kuin kirjallisestikin. Heille painotettiin, että kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista huoltajien suostumuksesta huolimatta. Vastaamisen jälkeen oppilaat palauttivat kyselylomakkeet suoraan tutkijoille.

Kyselyn suorittamiseen oli varattu riittävästi aikaa ja kyselytilanteet olivat rauhallisia. Opettajat olivat kertoneet etukäteen oppilaille tutkimuksesta ja siihen liittyvästä koulukiusaamiskyselystä. Kyselyä toteutettaessa oppilaat vaikuttivat motivoituneilta vastaamaan.

7.3 Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimusaineiston analyysin ensimmäinen vaihe oli kyselylomakkeiden numeroiminen ja määriteltyjen muuttujien nimeäminen. Tämän jälkeen strukturoidusta kysymyksistä saadut vastaukset siirrettiin Excel -taulukkoon. Tässä vaiheessa aineisto tarkastettiin huolellisesti, jonka jälkeen se siirrettiin SPSS-ohjelmaan (Statistical Package for Social Sciences). Tällä ohjelmalla voidaan tehdä tilastollisia analyyskejä ja taulukoita, mikä helpottaa tuloksien tulkintaa (Nummenmaa 2004, 44–49).

Melko pienen tutkimusaineiston vuoksi tässä tutkimuksessa tuloksia tarkasteltiin suorina jakaumina. Suorat jakaumat löytyvät työn lopusta (LIITE 4). Strukturoitujen kysymysten analysoinnin jälkeen käsiteltiin kyselylomakkeen avointen kysymysten vastaukset. Myös avoimiin kysymyksiin annettuja vastauksia voidaan analysoida tilastollisin menetelmin. Sen edellytyksenä on, että tutkija luokittelee samansisältöiset vastaukset samoihin luokkiin. (Valli 2007, 210.)

Ensimmäisessä vaiheessa avointen kysymysten vastaukset kirjoitettiin tekstinkäsittelyohjelmaan täsmällisesti sanasta sanaan. Tämän jälkeen vastauksista

pyrittiin löytämään yhteisiä teemoja, jotka jaettiin toisensa poissulkeviin luokkiin. Avointen kysymysten vastauksista nousi selkeästi esiin yhteensä yhdeksän eri luokkaa. Luokittelua ei ole laitettu liitteeksi, jotta oppilaiden anonymiteetti säilyisi.

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Koulukiusaamisen esiintyvyys viidesluokkalaisilla

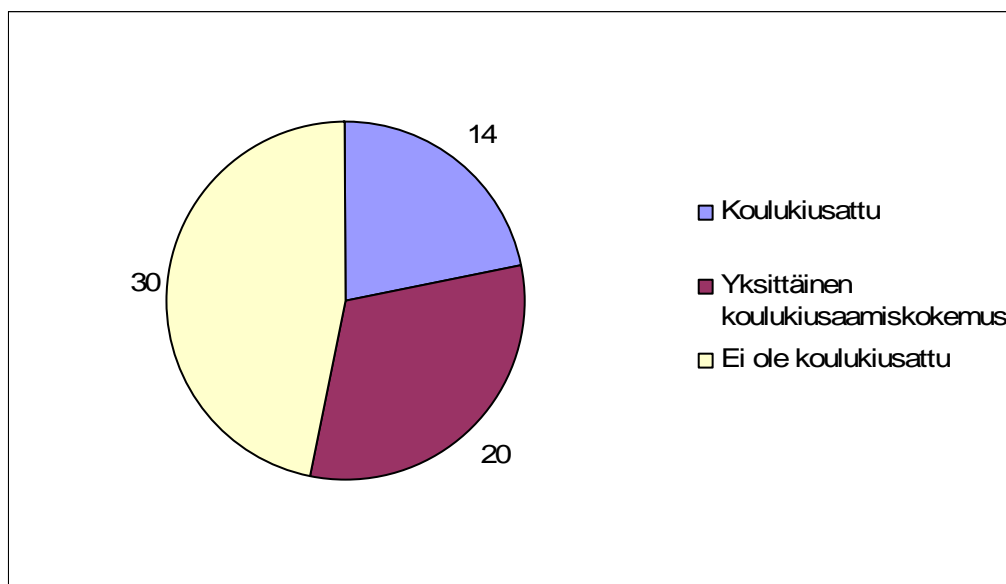
Tutkimushetkellä tutkittavassa koulussa oli yhteensä 78 viidesluokkalaista. Kyselyyn osallistui 66 viidesluokkalaista ja heillä kaikilla oli huoltajien suostumus osallistua tutkimukseen. Kyselylomakkeista kaksi jouduttiin hylkäämään, koska toinen lomakkeista oli jätetty tyhjäksi ja toinen oli ohjeistuksesta huolimatta täytetty väärin.

Kyselylomakkeen ensimmäisellä kysymyksellä selvitettiin, oliko oppilaita koulukiusattu viimeisen vuoden aikana. Oppilaista (N=64) 36 ilmoitti, ettei ollut joutunut koulukiusatuksi. Sen sijaan 28 oppilasta koki joutuneensa koulukiusatuksi. Toisella kysymyksellä selvitettiin, kuinka usein oppilasta oli koulukiusattu. Ensimmäisen ja toisen kysymyksen tulosten välillä ilmeni ristiriitaisuutta koulukiusaamista kokeneiden määrässä. Tässä tutkimuksessa käytettiin toisen kysymyksen tuloksia selvitettäessä koulukiusaamisen esiintyvyyttä, sillä kysymys oli informatiivisempi ja siinä huomioitiin koulukiusaamisen määritelmä.

Toisessa kysymyksessä oppilaiden vastaukset jakaantuivat kolmeen eri ryhmään: koulukiusattuihin, yksittäisiä koulukiusaamiskokemuksia omaaviin oppilaisiin ja ei koulukiusattuihin (Kuvio 1). Tulosten mukaan 14 viidesluokkalaista oppilasta (N=64) oli joutunut koulukiusatuksi, mikä on 22 prosenttia kaikista vastaajista. Heistä yhdeksän oli kokenut koulukiusaamista useita kertoja viikossa ja viisi oppilasta noin kerran viikossa. Päivittäin esiintyvää koulukiusaamista ei ollut kokenut yksikään vastaajista.

Tämän tutkimuksen vastaajista 20 oppilasta ilmoitti tulleen koulukiusatuksi kerran tai pari viimeisen vuoden aikana. Koulukiusaamismääritelmän mukaan tätä ei katsota koulukiusaamiseksi vaan yksittäisiksi koulukiusaamiskokemuksiksi. Vastaukset kuitenkin huomioitiin koulukiusaamiseen saatua apua kartoitettaessa. Näin saatiin enemmän tietoa siitä, keneltä oppilaat saivat apua ja

loppuiko kiusaaminen avun myötä. Oppilaista 30 ei vastannut tähän kysymykseen, joten kyselyn mukaan he eivät olleet joutuneet koulukiusatuiksi eikä heillä ollut yksittäistä koulukiusaamiskokemusta.

KUVIO 1. Koulukiusaamisen esiintyvyys viidesluokkalaisilla (N=64)

8.2 Koulukiusaamisesta kertomisen ja avun pyytämisen seuraukset viidesluokkalaisilla

8.2.1 Seuraukset koulukiusaamisesta kertomisen jälkeen

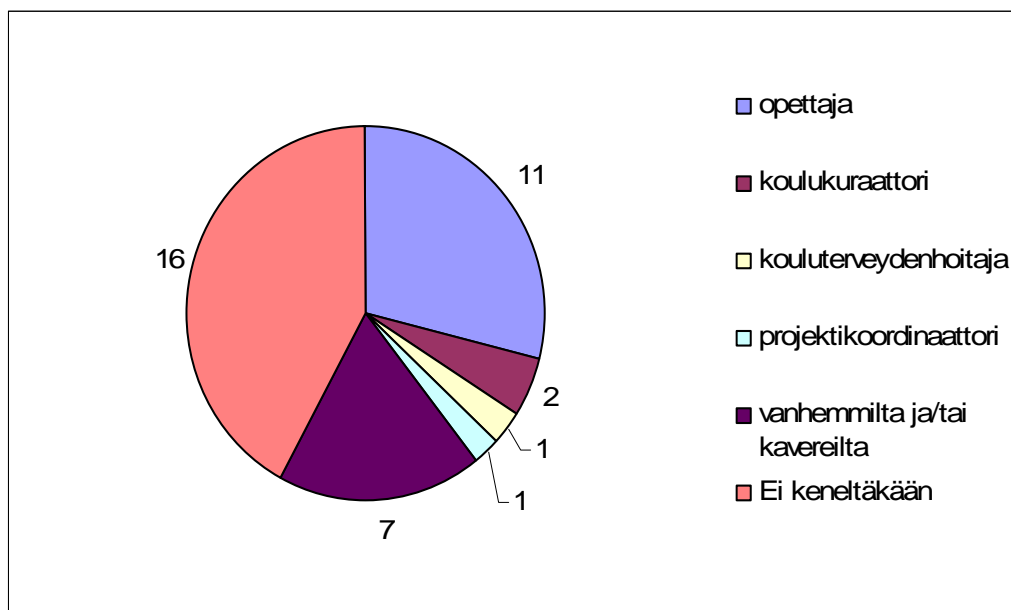
Kyselylomakkeella selvitettiin, olivatko oppilaat kertoneet koulukiusaamisesta jollekin koulussaan. Koulukiusatuista oppilaista (n=14) ja niistä oppilaista, joilla oli yksittäisiä koulukiusaamiskokemuksia (n=20) 18 oli kertonut koulukiusaamisesta jollekin. Yleisimmin oppilaat olivat kertoneet koulukiusaamisesta opettajalle. Yksittäisissä vastauksissa oppilaat ilmoittivat kääntyneensä koulukuraattorin, vanhempien tai kavereiden puoleen. Viidessä kyselylomakkeessa oli vastattu ohjeiden vastaisesti tähän kysymykseen, minkä vuoksi kyseiset vastaukset jouduttiin hylkäämään.

Niistä oppilaista (n=18), jotka olivat kertoneet koulukiusaamisesta jollekin, seitsemän oppilasta koki tilanteensa helpottuneen, yhdeksän oppilasta ilmoitti tilanteensa pysyneen ennallaan ja yhden oppilaan tilanne vaikeutui. Yksi koulukiusaamisesta kertoneista oppilaista ei vastannut tähän kysymykseen.

8.2.2 Seuraukset avun pyytämisen jälkeen

Kyselylomakkeella selvitettiin, olivatko oppilaat pyytäneet apua koulukiusaamiseen koulussaan. Koulukiusatuista oppilaista (n=14) ja niistä oppilaista, joilla oli yksittäisiä kiusaamiskokemuksia (n=20) ainoastaan yhdeksän oppilasta oli pyytänyt apua koulukiusaamiseen koulussaan.

Oppilaista 15 oli kuitenkin saanut apua koulukiusaamiseen koulussaan (Kuvio 2). Heistä 11 ilmoitti saaneensa apua nimenomaan opettajalta. Neljä oppilasta oli saanut apua koulukuraattorilta, kouluterveydenhoitajalta tai projektikoordinaattorilta. Lisäksi seitsemän oppilasta oli saanut apua vanhemmilta ja/tai kavereilta. Oppilaista 16 vastasi, ettei ollut saanut apua keneltäkään.

KUVIO 2. Keneltä oppilaat olivat saaneet apua koulukiusaamiseen (N=38)

Kysymykseen, oliko koulukiusaaminen loppunut avun myötä, vastasi 23 oppilasta. Heistä 12 ilmoitti, että kiusaaminen oli loppunut, mutta 11 vastaajaa koki että koulukiusaaminen oli jatkunut avun saamisesta huolimatta.

Selvitettäessä koulukiusaamiseen puuttumisen riittävyyttä koulussa oppilaiden (N=64) mielipiteet jakoutuivat kahtia. Jopa noin puolet (n=31) oppilaista koki, ettei koulukiusaamiseen oltu puututtu riittävästi heidän koulussaan. Oppilaista 31 oli sitä mieltä, että koulukiusaamiseen oli puututtu riittävästi heidän koulussaan.

8.3 Viidesluokkalaisten näkemyksiä koulukiusaamisen vähentämiseksi

Ensimmäisen avoimen kysymyksen avulla selvitettiin oppilaiden (N=64) näkemyksiä siitä, miten koulukiusaamista saataisiin vähennettyä heidän koulussaan. Kysymykseen vastasi 49 oppilasta.

Tähän avoimeen kysymykseen vastanneista oppilaista 11 ehdotti yhteisen toiminnan lisäämistä koulukiusaamisen vähentämiseksi. Oppilaat toivoivat, että heillä olisi enemmän ryhmätöitä ja yhteistä toimintaa. Lisäksi aikaisemmin koulun puolesta toteutettu luokan ryhmäytymispäivä oli koettu hyödylliseksi. Yhteistä toimintaa toivottiin lisää myös välitunneille. Erään oppilaan ehdotus koulukiusaamisen vähentämiseksi oli seuraavanlainen:

Pitäisi tehdä paljon ryhmissä töitä ja mielellään niin että ne ryhmät olisivat pieniä. Ryhmien pitäisi vaihtua aina välillä ja niissä pitäisi olla paljon muidenkin kuin parhaiden kavereiden kanssa. Jos tekee ryhmätyön hyvin voi ryhmä saada jonkun pienen palkinnon. (Kyselylomake nro 60.)

Oppilaista 10 toi esiin huolensa välituntivalvonnan vähyydestä. He toivoivat välituntivalvonnan lisäämistä ja sen tehostamista. Oppilaiden mukaan olisi hyvä, jos valvojat liikkuisivat enemmän ympäri piha-aluetta.

Välituntivalvoja saisi olla eri puolilla koulunpihaa, eikä vain keskellä seisomassa. Valvojat eivät näe kaikkia tilanteita, koska heitä on liian vähän. (Kyselylomake nro 53.)

Oppilaista 10 oli sitä mieltä, että koulukiusaamiseen tulisi puuttua välittömästi. Heidän mielestään kaikkien tulisi kertoa koulukiusaamisesta koulun henkilökunnalle sitä havaitessaan. Näin koulukiusaamiseen pystyttäisiin puuttumaan mahdollisimman nopeasti. Lisäksi oppilaat toivat esille, että koulukiusatun oppilaan tulisi itse rohkeasti kertoa asiasta jollekin aikuiselle. Säännölliset koulukiusaamiskyselyt koettiin myös hyväksi apuvälineeksi koulukiusaamisen esiintymistä selvitetäessä ja siihen puuttumisessa.

Yhdeksän oppilasta ehdotti koulukiusaamisen vähentämiseksi sääntöjen ja rangaistusten tiukentamista. Heidän vastauksissa ilmeni muun muassa sovittelun ja keskustelun käyttäminen koulukiusaamistilanteiden selvittelyssä.

Yksittäisissä lomakkeissa toivottiin opettajien kuuntelevan ja tarkkailevan luokan yhteistoimintaa enemmän. Lisäksi joidenkin oppilaiden mielestä ystävystyminen ja toisten huomioon ottaminen voisivat vähentää koulukiusaamista.

8.4 Viidesluokkalaisten toiveita koulukiusaamiseen saatavasta avusta

Toisen avoimen kysymyksen avulla selvitettiin, millaista apua oppilaat (N=64) itse haluaisivat saada koulukiusaamistilanteessa. Kysymykseen vastasi 47 oppilasta. Kahdessa lomakkeessa tähän kysymykseen oli vastattu ohjeiden vastaisesti, minkä vuoksi nämä kyseiset vastaukset hylättiin.

Tähän avoimeen kysymykseen vastanneista oppilaista 26 toivoi, että koulukiusaamiseen puututtaisiin välittömästi. Useissa vastauksissa toivottiin erityises-

ti opettajan puuttumista tilanteisiin. Yksittäisissä vastauksissa apua toivottiin myös vanhemmilta, projektikoordinaattorilta, kouluterveydenhoitajalta ja koulukuraattorilta.

Kiusaamistilanteisiin puuttumisen lisäksi oppilaille oli tärkeätä, että kiusaamista-pauksissa järjestettäisiin jatkoseuranta, jolla varmistettaisiin koulukiusaamisen loppuminen. Kiusaamisesta puhuminen ja sen käsittely niin yksilöllisellä kuin yleiselläkin tasolla koettiin merkitykselliseksi. Kiusaajille toivottiin myös tiukempia rangaistuksia. Oppilaiden mielestä kiusattua tulisi tukea niin luokkakavereiden kuin opettajienkin taholta.

Että opettajat ja muut ottaisivat tilanteen hoidettavakseen ja myös puhuisivat kiusaajan/kiusaajien kanssa. Täytyy kiusaajallakin olla jotain tai jokin huonosti, eikä kukaan huvikseen kiusaa. Myös muut oppilaat voivat auttaa asettumalla kiusaajaa vastaan ja puolustaa kiusattua. (Kyselylomake nro 9.)

9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusaineisto on kerätty yhden eteläsuomalaisen alakoulun viidesluokkalaisilta, joten tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä. Pienestä tutkimusjoukosta huolimatta tutkimus tuotti käyttökelpoista ja hyödyllistä tietoa tutkittavalle koululle. Tarvittaessa tutkimus on myös toistettavissa sellaisenaan eikä mittaristo ole tutkijoista riippuvainen.

Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan mittaamisen, aineiston keruun ja tulosten luotettavuutena (Vehviläinen-Julkunen & Paunonen 1997, 206). Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös huolellisesti tehty tiedonhaku ja lähdekriittisyys (Mäkinen 2006, 128). Tiedonhaku tehtiin seuraavilla hakusanoilla ja niiden yhdistelmillä: koulukiusaaminen, kiusaaminen, kouluikäinen, terveydenhoitaja, oppilashuolto, alakoulu, ala-aste, peruskoulu, määrällinen tutkimus, kvantitatiivinen tutkimus, bullying, school nursing, child development, school aged, mobbing, victimisation par les pairs, harcelement ja ecole.

Tiedonhaussa käytetyt tietokannat olivat: Medic (suomalaisia lääke- ja hoitotieteen artikkeleita), Linda (Suomen yliopistokirjastojen yhteisluettelo), Ovid (ulkomainen terveys- ja hoitotieteen alan tietokanta), Nelli (suomalaisten kirjastojen yhteinen tiedonhakuportaali), Masto (Päijät-Hämeen koulutus konsernin kirjaston aineistotietokanta) Google Scholar (tietoa tieteellisestä kirjallisuudesta) sekä Arto ja Aleksis (kotimaisten lehtiartikkelien tietokannat).

Luotettavuutta tarkastellaan tutkimuksen reliabiliteetin ja validiteetin kautta. Validiteetti tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä on tarkoituskin mitata (Hirsjärvi 2009a, 231). Tämä tulee esille erityisesti kyselylomaketta laatiessa, kun mietitään ymmärtääkö vastaaja kysytyt kysymykset ja mittaako mittari sitä asiaa, josta halutaan tietoa (Mäkinen 2006, 87).

Tutkimuksen kohdejoukon iän vuoksi tässä tutkimuksessa kiinnitettiin erityistä huomiota kyselylomakkeen selkeyteen ja kysymysten sekä vastausohjeiden ymmärrettävyyteen. Kyselylomakkeen laadinnassa käytettiin pohjana jo käytössä olleita Mannerheimin Lastensuojeluliiton koulukiusaamiskyselylomakkeita vuosilta 2005, 2006 ja 2007. Tämän lisäksi kyselylomaketta esiteltiin viidellä 10–12 -vuotiaalla koehenkilöllä, jotka eivät kuuluneet tutkimuksen kohdejoukkoon. Esitelluksen perusteella kyselylomaketta selkiytettiin koulukiusaamismääritelmän osalta. Esitelluksella varmistettiin lomakkeen toimivuus ja ymmärrettävyys. Kyselylomaketta tulee aina esitellä ennen sen varsinaista käyttöä, sillä esitelläminen parantaa tutkimuksen luotettavuutta (Vilkkä 2007, 78; Vehviläinen-Julkunen & Paunonen 1997, 210).

Esitelluksesta huolimatta muutama oppilas ei ollut vastannut kyselylomakkeen kysymyksiin ohjeiden mukaisesti. Yksi oppilaista oli vastannut kaikkiin kyselylomakkeen kysymyksiin ohjeiden vastaisesti, jonka vuoksi koko lomake jouduttiin hylkäämään. Toiseen avoimeen kysymykseen (Millaista apua toivoisit saavasi koululta koulukiusaamistilanteessa?) kaksi oppilasta oli vastannut ohjeiden vastaisesti ja nämä vastaukset hylättiin. Kysymyksestä neljä (Kenelle olet kertonut koulukiusaamisesta?) puuttui erillinen täyttöohje, joka olisi mahdollistanut useamman vastausvaihtoehdon ympyröimisen. Tämän vuoksi viideltä oppilaalta hylättiin kysymys neljä. Hylättyjen pienen määrän vuoksi tämän ei kuitenkaan katsota vaikuttavan tutkimuksen kokonaisluotettavuuteen. Tässä tutkimuksessa ohjeiden vastaisia vastauksia ei pyrittykään tulkitsemaan, vaan ne hylättiin luotettavuuden lisäämiseksi.

Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta ja kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Hirsjärvi 2009a, 231; Holopainen, Tenhunen & Vuorinen 2004, 26). Mäkisen (2006, 87) mukaan tutkimuksen reliabiliteetilla arvioidaan, missä määrin mittari mittaa tutkittavaa ominaisuutta ja kuinka luotettava sekä pysyvä mittari on.

Tässä tutkimuksessa kyselylomakkeen avulla on saatu vastauksia tutkimusongelmiin ja tutkimus on toistettavissa sellaisenaan. Tämän tutkimuksen aineiston

keruuvaiheessa varmistettiin tutkimuksen reliabiliteettia toimimalla samankaltaisesti ja johdonmukaisesti eri luokahuoneissa. Kaikille viidennen luokan oppilaille annettiin mahdollisimman selkeät sekä yhtenäiset kyselylomakkeen täyttöohjeet (LIITE 3).

Oppilaille kerrottiin, mitä tässä tutkimuksessa koulukiusaamisella tarkoitetaan. Salmivalli (1998, 99) painottaa, että ilman koulukiusaamisen määrittelyä lapset eivät välttämättä ymmärrä, mitä koulukiusaamisella tarkoitetaan eikä kyselyn tuloksia voida tällöin pitää luotettavina. Tässä tutkimuksessa käytettiin kyselylomakkeen toisen kysymyksen (Kuinka usein sinua on koulukiusattu?) tuloksia selvittäessä koulukiusaamisen esiintyvyyttä, sillä kysymys oli informatiivisempi ja siinä huomioitiin koulukiusaamisen määritelmä. Tutkimuksen luotettavuutta lisättiin järjestämällä tutkimustilanteet rauhallisiksi ja varaamalla riittävästi aikaa kyselylomakkeiden täyttämiseen.

Kyselylomakkeen täyttämisen jälkeen kyselylomakkeet palautettiin suoraan tutkijoille. Näin minimoitiin mahdollinen kato. Vastausprosentin ollessa 85 ja hylättyjen vastausten määrän ollessa suhteellisen pieni, voidaan tämän tutkimuksen kokonaisluotettavuutta pitää hyvänä kohdejoukon osalta. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on hyvin tärkeää, että otos on edustava ja tarpeeksi suuri, vastausprosentti on korkea ja kysymykset mittaavat oikeita asioita kattaen koko tutkimusongelman (Heikkilä 2008, 188).

Tutkimusaineisto tarkistettiin ja strukturoitujen kysymysten vastaukset tallennettiin huolellisesti tutkimuksessa käytettyyn SPSS -ohjelmaan, johon oli perehdytty etukäteen. Avointen kysymysten vastaukset ryhmiteltiin asiasisältöjen mukaan teemoittain. Huolellinen tutkimusaineiston tallentaminen, käsittely ja analysointi lisäävät tutkimuksen luotettavuutta (Heikkilä 2008, 30).

Tässä tutkimuksessa on pyritty noudattamaan hyvää tieteellistä tapaa ja ottamaan huomioon kaikki luotettavuutta heikentävät tekijät. Tästä huolimatta ei voida olla täysin varmoja siitä, että oppilaat ovat vastanneet rehellisesti kyselylomakkeen kysymyksiin. Vilkan (2007, 153) mukaan tutkimustulosten luotetta-

vuotta tarkastellessa on otettava huomioon systemaattiset virheet, jotka johtavat vääriin tuloksiin. Systemaattinen virhe voi johtua kadosta tai siitä, että vastaajat valehtelevat, kaunistelevat tai vähättelevät asioiden tilaa.

9.2 Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset

Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset on huomioitu tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa; tutkimuskohteen ja -menetelmän valinnassa, aineiston hankinnassa, tieteellisen tiedon luotettavuudessa, tutkittavien kohtelussa ja tutkimustulosten julkistamisessa (Vehviläinen-Julkunen 1997, 26–33; Piispa 2006, 141). Tutkimuksen eettisenä pohjana on käytetty Maailman lääkäriliiton Helsingin julistusta (1964) ja Suomen sairaanhoitajaliiton sairaanhoitajan eettisiä ohjeita (1996). Helsingin julistus sisältää ihmiseen kohdistuvan tutkimustyön eettisiä periaatteita. Sairaanhoitajan eettisten ohjeiden tarkoituksena on tukea eettistä päätöksentekoa päivittäisessä työssä. Yhtenä tärkeänä sairaanhoitajan tehtävänä on edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia sekä terveyttä.

Tutkimuksen ensimmäinen eettinen ratkaisu on tutkimusaiheen valinta. Tutkimuskohteen valinnassa on huomioitava tutkimuksen hyödynnettävyys, käyttökelpoisuus ja merkityksellisyys yhteiskunnallisella tasolla. (Hirsjärvi 2009b, 24–25.) Tämän tutkimuksen aihe valittiin sen ajankohtaisuuden ja vakavuuden vuoksi. Tavoitteena oli, että tutkimustuloksia voisi hyödyntää oppilaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Myös työelämän yhteistyötaho koki tutkimuksen hyödylliseksi ja informatiiviseksi koululle.

Hyvän eettisen käytännön mukaisesti oppilaita, heidän huoltajiaan ja tutkimuskoulun henkilöstöä informoitiin tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta, tavoitteista sekä tutkimuksen toteutuksesta. Tutkimukseen osallistuessaan tutkittavilla on oikeus tietää, mitä tutkimuksesta heille seuraa. Tämä edellyttää tutkijoilta avoimuutta ja rehellisyyttä. (Mäkinen 2006, 65–66; Vehviläinen-Julkunen 1997, 29.)

Työelämän yhteistyötaho antoi tutkimusluvan keväällä 2009. Koska tutkimukseen osallistuvat oppilaat olivat alaikäisiä, pyydettiin huoltajilta oppilaille kirjallinen lupa osallistua tutkimukseen (LIITE 2). Kuulan (2006, 146) mukaan lapsilla ei ole täyttä kompetenssia antaa suostumusta tutkimukseen osallistumisesta ja sen vuoksi he tarvitsevat siihen huoltajan luvan. Huoltajien suostumuksesta huolimatta kyselyyn osallistumisen vapaaehtoisuutta painotettiin oppilaille vielä kyselyä toteutettaessa. Mäkinen (2006, 65) tähdentää, että huoltajan luvasta huolimatta lapsella on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta.

Oppilaat vastasivat kyselyihin nimettöminä ja heille painotettiin, että heidän antamansa tiedot ovat luottamuksellisia. Oppilaille kerrottiin myös, että kyselylomakkeet ovat tarkoitettu ainoastaan tutkijoiden käyttöön ja tutkimuksen valmistuttua ne tuhoetaan asianmukaisesti. Yksityisyyden kunnioittaminen näkyy tutkimuksessa anonymiteetin turvaamisena, itsemääräämisoikeuden kunnioittamisena sekä tietojen luottamuksellisuuden turvaamisena (Kuula 2006, 124). Tutkimuskoulun anonymiteetti turvattiin tutkimuskoulun henkilöstön pyynnöstä. Tästä syystä tutkimuksessa ei ole käytetty tutkimuskouluun eikä sen henkilöstöön viittaavia nimiä.

Piispa (2006, 151) painottaa, että tutkimustuloksista ei saa paljastua yksittäistä henkilöä koskevia tietoja, jotta tutkittavalle ei aiheudu henkilökohtaista vahinkoa. Tutkimustulokset analysoitiin ja raportoitiin siten, että oppilaiden tunnistaminen ei olisi mahdollista. Tämä otettiin huomioon myös avoimien kysymysten raportoinnissa käytettäessä oppilaiden suoria lainauksia.

Tämän tutkimuksen kaikissa vaiheissa on pyritty objektiivisuuteen ja avoimuuteen. Tutkimus on julkinen ja tutkimuskoululle toimitetaan tutkimuksesta valmis opinnäytetyö. Mäkinen (2006, 121) tuo esiin, että tutkimuksen julkaiseminen mahdollistaa sen kontrollin, kritiikin ja kehitystyön.

9.3 Tutkimustulosten tarkastelua

Tutkimuskoulun viidesluokkalaiset kokivat tutkimuksen tärkeäksi ja he vastasivat kyselyyn motivoituneesti. Tämä tuli esiin etenkin selvitettäessä heidän omia mielipiteitään siitä, miten koulukiusaamista saataisiin vähennettyä ja minkälaista apua he itse toivoisivat saavansa koulukiusaamistilanteessa. Oppilaat toivat esiin runsaasti hyviä ja käyttökelpoisia keinoja koulukiusaamisen vähentämiseksi. Vastauksista ilmeni, että viidesluokkalaiset kokivat koulukiusaamisen ongelmaksi heidän koulussaan.

Viidesluokkalaisten kokemusta ei pidä vähätellä, sillä 22 prosenttia heistä oli joutunut koulukiusatuksi. Verrattuna valtakunnallisiin tutkimuksiin tulos on keskimääräistä korkeampi, sillä koulukiusaamista esiintyy yleensä 10–15 prosentilla peruskouluikäisistä (Salmivalli 2003, 14; Ahonen 2006, 137; Kämppe ym. 2008; KiVa Koulu 2009a).

Puolet koulukiusatuista ei ollut kertonut koulukiusaamisesta koulussaan, joten tutkimuskoululla ei ole ollut oikeaa tietoa koulukiusaamistilanteesta. Rimpelä ym. (2008, 93) toivat esiin tutkimuksessaan, että koulun henkilöstö harvoin tiedostaa koulun todellisen koulukiusaamistilanteen. Myös Sigurgeisdottirin (2004, 42–43) tutkimuksessa ilmeni, että opettajat saattavat aliarvioida koulukiusattujen oppilaiden määrän, koska koulukiusaamista ei ole aina helppo tunnistaa.

Syitä siihen, miksi koulukiusatut eivät ole halunneet kertoa kiusaamisesta kenellekään, on varmasti monia. Yksi syy voi olla se, koulukiusaamisesta kertoneista oppilaista noin puolella koulukiusaamistilanne oli pysynyt ennallaan ja yhdellä jopa vaikeutunut. Kaupin ja Pörhölän (2008) mukaan koulukiusaamisesta kertomista saattaa estää kiusatun pelko kiusaamisen lisääntymisestä, häpeä tai tunne siitä, että aikuisten ei uskota pystyvän tekemään asialle mitään (Kämppe ym. 2008, 76). Oppilaan elämään osallistuvien aikuisten tulisikin kannustaa lasta kertomaan koulukiusaamisesta, sillä lapsella on oikeus turvalliseen kouluympäristöön ja luotettaviin aikuisiin.

Tutkimuskoulussa koulukiusaamisesta kertomista voitaisiin helpottaa teettämällä säännöllisiä koulukiusaamiskyselyjä, sillä oppilaiden saattaa olla helpompi kertoa koulukiusaamisesta, kun he saavat tehdä sen anonyymisti. Kyselyjen avulla saataisiin myös luotettavampi kuva koulun todellisesta koulukiusaamistilanteesta. Koulukiusaamiskyselyjen teettäminen ei kuitenkaan yksistään riitä. Kaikkiin esille tuleviin koulukiusaamistapauksiin tulee puuttua välittömästi ja järjestää jatkoseuranta koulukiusaamisen loppumisen varmistamiseksi. Tämä tuli esiin myös viidesluokkalaisten vastauksissa.

Tutkimuskoulussa olisi hyvä vahvistaa koulukiusaamiseen puuttumista, sillä puolet kyselyyn vastanneista viidesluokkalaisista oli sitä mieltä, että heidän koulussaan ei ole puututtu riittävästi koulukiusaamiseen. Myös koulukiusatuista ja yksittäisistä koulukiusaamiskokemuksia kokeneista oppilaista lähes puolet toi esiin, ettei ollut saanut apua tilanteeseensa keneltäkään.

Koulun henkilöstöllä on erilaiset mahdollisuudet vaikuttaa koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen. Erityisesti opettajan merkitys korostui viidesluokkalaisten vastauksissa avun saantia kartoitettaessa. Myös Sullivan, Cleary ja Sullivanin (2007, 46) tutkimuksessa todettiin, että luokanopettajalla on merkittävä rooli turvallisen opetusympäristön ja ryhmähengen muodostamisessa. Tärkeintä on kuitenkin se, että koulun henkilöstö toimii moniammatillisesti ja tekee yhteistyötä oppilaan hyvinvoinnin edistämiseksi.

Koulun henkilöstö pitää kouluterveydenhoitajaa koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa tärkeänä, sillä kouluterveydenhoitaja tapaa oppilaita säännöllisesti. Tutkimuskoulun kouluterveydenhoitaja tapaa kaikki oppilaat vähintään kerran vuodessa ja on oppilaiden tavattavissa päivittäin, mutta silti viidesluokkalaisten vastauksissa kouluterveydenhoitajan merkitys jäi vähäiseksi.

Kouluterveydenhoitajaa olisi hyvä saada näkyvämmäksi osaksi koulun arkea, sillä oppilaat tarvitsevat turvallisia ja läsnä olevia aikuisia lähelleen. Kouluterveydenhoitajan merkitystä voisi lisätä se, että hän pitäisi säännöllisesti oppilaille

terveyskasvatustunteja. Hän voisi olla mukana koulun toiminnassa kuten välitunneilla ja ruokailuissa sekä vanhempainilloissa. Mäenpään (2008, 65–66) mukaan kouluterveydenhoitaja läsnäolo oppilaiden arjessa tuo hänet oppilaille tutummaksi ja heidän on helpompi lähestyä häntä.

Tutkimuskoulun terveydenhoitajan vastaanottotilat sijaitsevat tutkimuskoulun vieressä, eri rakennuksessa. Tämä saattaa vähentää alakoulun oppilaiden spontaaneja käyntejä terveydenhoitajan luona. Voisi olla parempi, jos terveydenhoitajan vastaanottotilat olisivat alakoulun omissa tiloissa, jolloin oppilaiden olisi helpompi tavata kouluterveydenhoitajaa. Näin luottamuksellinen vuorovaikutussuhde oppilaisiin pääsisi kehittymään nykyistä paremmin.

Oppilaiden terveyttä ja hyvinvointia pidetään tärkeänä, mutta silti kouluterveydenhuollon resurssit ovat niukat. Olisi erittäin tärkeää, että resursseja kohdistettaisiin lisää kouluterveydenhuoltoon, jotta oppilaiden ongelmat havaittaisiin ajoissa. Kouluterveydenhuoltoa tulisi kehittää ennaltaehkäisevään suuntaan ja lisätä kokonaisvaltaista näkemystä oppilaan hyvinvoinnista. Kouluterveydenhuollossa keskitytään monesti oppilaan fyysisiin ongelmiin ja sivuutetaan oppilaan psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi.

Yhtenä moniammatillisen ryhmän jäsenenä tutkimuskoulussa on toiminut projektikoordinaattori, joka työskenteli siellä kolme vuotta kestäneessä projektissa. Yhtenä hänen tehtävänä oli olla läsnä oppilaille heidän arjessaan ja sitä kautta madaltaa kynnystä tulla keskustelemaan hänen kanssaan. Projektikoordinaattorin toiminta tutkimuskoululla on varmasti ollut tärkeää, mutta jostain syystä tässä tutkimuksessa hänen merkityksensä koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa jäi vähäiseksi. Saattaa olla, että viidesluokkalaiset eivät ole kokeneet projektikoordinaattoria riittävän läheiseksi kertoakseen hänelle luottamuksellisia asioita. Toisaalta tutkimuskoulussa on paljon oppilaita, joten luottamuksellinen suhde ei ehkä synnykään helposti.

Viidesluokkalaisilla oli paljon hyviä ehdotuksia koulukiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi. He toivoivat, että välituntivalvontaa lisättäisiin sekä tehostettaisiin.

He toivoivat myös yhteisen toiminnan lisäämistä välitunneille. Piispasen (2008, 153) tutkimuksessa todettiin, että oppilailla oli huoli siitä, pystyykö välituntivalvoja valvomaan koulualuetta riittävän hyvin. Lisäksi oppilaat toivoivat, että kaikille välituntialueella oleville riittäisi mielekästä tekemistä ja peli- sekä leikkivälineitä. Tutkimuskoulun olisi hyvä lisätä välituntitoimintaa ja tehostaa valvontaa, jotta kaikilla oppilailla olisi mahdollisimman turvallinen olo.

Viidesluokkalaiset toivoivat myös ryhmätoimintaa oppitunneille sekä enemmän hyödylliseksi koettuja ryhmäytymispäiviä. Pörhölä (2008,102) tuo esiin, että tekemällä oppilaiden ystäväystymistä ja turvallista ryhmäytymistä voidaan lisätä koulukiusaamiseen ja vertaissuhteisiin liittyvää ymmärrystä. On hyvä, että tutkimuskoulussa on jo käytössä ryhmäytymispäivä kolmasluokkalaisille. Olisi kuitenkin hyvä lisätä ryhmäytymispäiviä muillekin luokka-asteille, etenkin viidesluokkalaisille. Viidesluokkalaisiin on tärkeä kiinnittää huomiota sen vuoksi, että tutkimusten mukaan koulukiusaaminen lisääntyy juuri tässä vaiheessa (Salmivalli 2005b, 152). Yksittäiset ryhmäytymispäivät eivät kuitenkaan pelkästään ehkäise koulukiusaamista. Ryhmässä työskenteleminen, toisten huomioon ottaminen ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen tulisi olla osa koulun arkea.

9.4 Tutkimuksen hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet

Koulukiusaamisen vähentämisen edellytyksenä on sen ennaltaehkäisy sekä varhainen puuttuminen. Koulun henkilöstöltä vaaditaan pitkäjänteistä ja tiivistä yhteistyötä, jotta kaikille oppilaille pystyttäisiin takaamaan turvallinen kouluympäristö.

Koulukiusaamisen vähentämisessä tärkeimmäksi nousee tietoisuuden lisääminen kiusaamisesta ja tiedostaminen koulukiusaamisesta olemassa olevana ongelmana. Tärkeää on, että oppilaita rohkaistaan kertomaan koulukiusaamisesta aikuiselle koulussa tai kotona. Tämän tutkimuksen perusteella tutkimuskoulussa koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä sekä puuttumisessa tulisi kiinnittää huomiota myös avoimuuteen, tarkempaan valvontaan, kummioppilastoiminnan pa-

rempaan hyödyntämiseen, ryhmäytymispäivien lisäämiseen, säännöllisten koulukiusaamiskyselyjen teettämiseen ja koulukiusaamistilanteiden jatkoseurantaan.

On hyvä, että tutkimuskoululla on otettu käyttöön syksyllä 2009 Versovertaissovittelu sekä valtakunnallisesti hyväksi todettu KiVa Koulu -ohjelma, sillä ne antavat tehokkaita työkaluja koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen. Nämä menetelmät sisältävät juuri niitä keinoja, joita viidesluokkalaisten itse toivoivat koulukiusaamisen vähentämiseksi. Ohjelman avulla tutkimuskoulu voi lisätä oppilaiden turvallisuuden tunnetta. KiVa Koulu -ohjelma vaatii kuitenkin sitoutuneisuutta ja aitoa kiinnostusta koulukiusaamisen vähentämiseen, jotta päästäisiin parhaaseen mahdolliseen tulokseen.

Tämä tutkimus antoi viitteitä siitä, että tutkimuskoulussa olisi tarpeellista tehdä laaja koulukiusaamiskysely kaikille oppilaille. Näin saataisi selville koko koulun todellinen koulukiusaamistilanne ja kiusatuille pystyttäisiin kohdentamaan auttamistoimenpiteitä aiempaa tehokkaammin. Kyselyssä voisi myös selvittää, miten tyttöjen ja poikien koulukiusaaminen eroaa tutkimuskoulussa ja minkälaista koulukiusaamista tutkimuskoulussa esiintyy. Kysely antaisi koululle mahdollisuuden arvioida omien koulukiusaamista ehkäisevien menetelmien sekä siihen puuttumisen tehokkuutta. Koulukiusaamiskyselyn lisäksi olisi hyvä kiinnittää huomiota kouluterveydenhuoltoon.

Kouluterveydenhoitajan työ koostuu nykyään suurimmaksi osaksi oppilaiden terveystarkastuksista ja ennaltaehkäisevälle työlle jää liian vähän aikaa. Kuitenkin ennaltaehkäisevän työn tärkeys ja sen vaikutus oppilaan ja koko kouluyhteisön hyvinvointiin tiedostetaan. Olisikin mielenkiintoista selvittää oppilaiden omia näkemyksiä siitä, miten kouluterveydenhoitaja saataisiin näkyvämmäksi osaksi koulun arkea.

LÄHTEET

- Ahonen, Arto 2006. Comparing the psychosocial well-being of schoolchildren in the Barents region. Teoksessa Arto Ahonen, Kyösti Kurtakko ja Eiri Sohlman School, culture and well-being. ArctiChildren research and development findings from northern Finland, Sweden and Norway and North-West Russia. Report in Educational Sciences 4. Rovaniemi: University of Lapland, 131–149.
- Beaulieu, Julie 2008. Victimization par les pairs à l'école et dépression à l'adolescence: Une étude franco-québécoise. Université Laval Québec. Département d'études sur l'enseignement et l'apprentissage faculté des sciences de l'éducation. Québec: Université Laval. Viitattu 13.11.2008. <http://www.theses.ulaval.ca/2007/24591/24591.pdf>. Tuloste tekijän hallussa.
- Brown, Stephen L., Birch, David A. & Kancherla, Vijaya 2005. Bullying Perspectives: Experiences, Attitudes, and Recommendations of 9- to 13-Year-Olds Attending Health Education Centers in the United States. *Journal of School Health* Vol. 75 (10), 384–392. Viitattu 11.12.2008. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, Ebsco -aineisto. Tuloste tekijän hallussa.
- Hamarus, Päivi 2006. Koulukiusaaminen ilmiönä – yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research. Väitöskirja.
- Hamarus, Päivi 2008. Koulukiusaaminen: huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.
- Heikkilä, Tarja 2008. Tilastollinen tutkimus. 7. painos. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, Sirkka 2009a. Tutkimuksen reliabelius ja validius. Teoksessa Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes ja Paula Sajavaara (toim.) Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 231–233.

- Hirsjärvi, Sirkka 2009b. Tieteelliselle tutkimustyölle asetetut vaatimukset. Teoksessa Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes ja Paula Sajavaara (toim.) Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 18–27.
- Holopainen, Martti, Tenhunen, Lauri & Vuorinen, Pertti 2004. Tutkimusaineiston analysointi ja SPSS. Järvenpää: Yrityssanoma Oy.
- Honkanen, Eija & Suomala, Anne 2009. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Huhtanen, Kristiina 2007. Kun huoli herää – varhainen puuttuminen koulussa. Opetus 2000-sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Höistad, Gunnar 2003. Irti kiusaamisen kierteestä - opas kouluille ja kasvattajille. Helsinki: Kirjapaja.
- Jakonen, Sirkka 2005. Terveyttä joka päivä – itäsuomalaisen peruskoulun oppilaiden näkemyksiä ja kokemuksia terveyden oppimisesta. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.
- Jakonen, Sirkka, Ruoranen, Maritta & Heljälä, Leena 2003. Terveystieteiden käytännön rooli terveyden edistämässä. Teoksessa Kimmo Koskenvuo (toim.) Sairauksien ehkäisy. 2. uudistettu painos. Helsinki: Duodecim, 854–859.
- Jankauskiene, Rasa, Kardelis, Kestutis, Sukys, Saulius & Kardeliene, Laimute 2008. Associations between school bullying and psychosocial factors. *Social Behavior and Personality* 36 (2), 145–161. Viitattu 11.12.2008. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, Ebsco -aineisto. Tuloste tekijän hallussa.
- Kaivosoja, Matti 2002. Sosiaalinen kehitys. Teoksessa Pirjo Terho, Eija-Liisa Ala-Laurila, Juhani Laakso, Hillevi Krogius ja Matti Pietikäinen (toim.) Kouluterveydenhuolto. 2. painos. Helsinki: Duodecim, 114–120.
- Kaltiala-Heino, Riittakerttu, Rimpelä, Matti, Rantanen, Päivi & Rimpelä, Arja 2000. Bullying at school – an indicator of adolescents at risk for mental disorders. *Journal of Adolescence* 23 (6), 661–674. Viitattu 29.7.2008. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, Scirus -aineisto. Tuloste tekijän hallussa.

Kansanterveyslaki 2007/626, 25.5.2007. Viitattu 3.10.2008.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>

Kidsskills i.a. Vastuunportaat – vastuuntunnon kehittymistä edistävä tapa puuttua lasten ja nuorten tekemiin vääryyksiin. Viitattu 7.9.2009.

<http://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat/>. Tuloste tekijän hallussa.

KiVa Koulu -hanke i.a. Hanke. Viitattu 25.8.2008.

http://www.kivakoulu.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=133&Itemid=133. Tuloste tekijän hallussa.

KiVa Koulu -hanke 2008a. Tiedote – KiVa koulu -ohjelma vähentää kiusaamista merkittävästi. Viitattu 25.8.2008.

http://www.kivakoulu.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=49&Itemid=56. Tuloste tekijän hallussa.

KiVa Koulu -hanke 2008b. Tervetuloa mukaan KiVa Koulu – ohjelman käyttäjäksi. Viitattu 7.9.2009.

http://www.kivakoulu.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=53&Itemid=166&Itemid=166. Tuloste tekijän hallussa.

KiVa Koulu 2009a. Tilannekartoitus. Viitattu 1.10.2009.

<http://www.kivakoulu.fi/images/stories/KiVa%20Koulu%20tilannekartoitus%20webbiin.pdf>. Tuloste tekijän hallussa.

KiVa Koulu 2009b. KiVa Koulu -ohjelma vähentää kiusaamista kaikilla vuosiluokilla. Viitattu 5.10.2009.

http://www.kivakoulu.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=60&Itemid=56. Tuloste tekijän hallussa.

Kiviniemi, Liisa 2008. Psykiatrisessa hoidossa olleen nuoren aikuisen kokemuksia elämästään ja elämää eteenpäin vievistä asioista. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.

Koivisto, Maila 1999. Koulujen mahdollisuudet vähentää koulukiusaamista:

kahdeksan vuoden seurannan tuloksia. Suomen lääkärilehti 54 (14), 1799–1806. Viitattu 26.10.2008. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, Scirus -aineisto. Tuloste tekijän hallussa.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka – aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.

Tampere: Vastapaino.

- Kykyri, Virpi-Liisa 2007. Yksilösuorituksista kohti yhteispeliä. Teoksessa Peter Johnson (toim.) Suuntana yhtenäinen perusopetus – uutta koulukulttuuria etsimässä. Opetus 2000-sarja. Jyväskylä: PS-kustannus, 105–141.
- Kämppe, Katariina, Raili, Välimaa, Jorma, Tynjälä, Ilona, Haapasalo, Jari, Villberg & Lasse, Kannas 2008. Peruskoulun 5., 7. ja 9. luokan oppilaiden koulukokemukset ja koettu terveys. WHO-koululaistutkimuksen trendejä vuosina 1994–2006. Yhteistyössä Opetushallitus ja terveyden edistämisen tutkimuskeskus. Viitattu 28.4.2009.
http://www.oph.fi/julkaisut/2008/peruskoulun_567_luokan_kokemukset.pdf. Tuloste tekijän hallussa.
- Lastensuojelulaki 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 3.10.2008.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417>
- Launonen, Leevi & Pulkkinen, Lea 2004. Koulu kasvuyhteisönä. Teoksessa Leevi Launonen ja Lea Pulkkinen (toim.) koulu kasvuyhteisönä. Opetus 2000-sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lämsä, Anna-Liisa 2009. Kiusaamisen muodot ja ulottuvuudet. Teoksessa Anna-Liisa Lämsä (toim.) Mun on paha olla – näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 59–72.
- Maailman lääkäriliitto 1964. Helsingin julistus. Suomen lääkäriliiton 2001 vahvistama käännös. Viitattu 3.6.2009.
<http://www.laakariliitto.fi/etiikka/helsinginjulistus.html>. Tuloste tekijän hallussa.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a. Kummitoiminta. Viitattu 7.9.2009.
<http://www.mll.fi/kasvattajille/kummitoiminta/>. Tuloste tekijän hallussa.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2005. Kiusaamiskyselyn tuloksia 2005. Viitattu 12.5.2008.
http://www.mll.fi/toiminta/nuorisotyö_ja_kouluyhteistyö/kiusaamisen_ehkaiseminen/kiusaamiskyselyiden_tuloksia/kiusaamiskysely_2005/. Tuloste tekijän hallussa.

- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2006. Kiusaamiskyselyn tuloksia 2006. Viitattu 12.5.2008.
http://www.mll.fi/toiminta/nuorisotyö_ ja_ kouluyhteistyö/kiusaamisen_ eh_ kaiseminen/kiusaamiskyselyiden_ tuloksia/kiusaamiskysely_2006/. Tuloste tekijän hallussa.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007. Kiusaamiskyselyn tuloksia 2007. Viitattu 12.5.2008.
http://www.mll.fi/toiminta/nuorisotyö_ ja_ kouluyhteistyö/kiusaamisen_ eh_ kaiseminen/kiusaamiskyselyiden_ tuloksia/kiusaamiskysely_2007/. Tuloste tekijän hallussa.
- Marttunen, Mauri 2007. Tunnista nuoren depressio. *Terveystieteitä* 2007 (8), 10–12.
- Metso, Tuija 2004. *Koti, koulu ja kasvatus – kohtaamisia ja rajankäyntejä*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura. Helsingin yliopisto. Sosiologian ja kasvatustieteen laitokset. Väitöskirja.
- Mäenpää, Tiina 2008. Alakoulun terveydenhoitajan ja perheen yhteistyö – substansiivinen teoria ongelmalähtöisestä yhteydenpitämisestä. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.
- Mäkelä, Jukka 2008. Yhteisöllisyys nuoren kehityksen perustana. *Terveystieteitä* 2008 (9), 10–11.
- Mäkinen, Olli 2006. *Tutkimusetiikan ABC*. Helsinki: Tammi.
- Nuikkinen, Kaisa 2005. *Terveellinen ja turvallinen koulurakennus*. Helsinki: Opetushallitus.
- Nuikkinen, Kaisa 2009. *Koulurakennus ja hyvinvointi – teoriaa ja käyttäjän kokemuksia peruskouluarkkitehtuurista*. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Väitöskirja.
- Nummenmaa, Lauri 2004. *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Olweus, Dan 1992. *Kiusaaminen koulussa*. Helsinki: Otava.
- Opetushallitus 2002. *Vastuu itsestä ja muista – Vastuunportaat*. Viitattu 7.9.2009.
<http://www.edu.fi/page.asp?path=498%3B1329%3B8051%3B9248>. Tuloste tekijän hallussa.

- Opetusministeriö 2002. Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto. Opetusministeriön muistioita 2002:13. Viitattu 26.9.2008.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2002/liitteet/opm_492_oppilashuolto.pdf?lang=fi
- Peltonen, Hannele 2008. Oppilashuollon palvelut jakautuvat epätasaisesti. *Dialogi* 5, 32 – 33.
- Perusopetuslaki 2003/477, 13.6.2003. Viitattu 15.5.2008.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030477>
- Pesonen, Anu-Katariina & Heinonen, Kati 2005. Oppilashuoltoryhmien työn merkitys, arviointi ja kehittäminen. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A2:2005. Viitattu 19.7.2008.
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/9212cc804a177c8fb32dfb3d8d1d4668/A2_2005.pdf?MOD=AJPERES. Tuloste tekijän hallussa.
- Pietikäinen, Matti & Ala-Laurila, Eija-Liisa 2002. Oppilashuoltotyö. Teoksessa Pirjo Terho, Eija-Liisa Ala-Laurila, Juhani Laakso, Hillevi Krogius ja Matti Pietikäinen (toim.) *Kouluterveydenhuolto*. 2. painos. Helsinki: Duodecim, 221 – 224.
- Piispa, Minna 2006. Kvantitatiivisen tutkimuksen eettiset lähtökohdat. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 141 – 160.
- Piispanen, Maarika 2008. Hyvä oppimisympäristö – oppilaiden, vanhempien ja opettajien hyvinvointien kohtaaminen peruskoulussa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Väitöskirja.
- Pikas, Anatol 1990. *Irti kouluväkivallasta*. Helsinki: Weilin + Göös.
- Pörhölä, Maili 2006. Koulukiusaaminen terveystiedon opetuksen haasteena – turvallisten kehityspolkujen tukeminen oppilaiden vuorovaikutussuhteissa. Viitattu 26.10.2008.
<http://www.edu.fi/SubPage.asp?path=498,1329,1529,51754>. Tuloste tekijän hallussa.

- Pörhölä, Maili 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille. Teoksessa Minna Autio, Kirsi Eräranta ja Sami myllyniemi (toim.) Polarisoituva nuoruus. Nuorisoasiain neuvottelukunta julkaisuja 38, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 84 ja Stakes, 94–104.
- Raportti tutkimuskoulun projektin alustavista tuloksista ja havainnoista i.a. Tuloste tekijän hallussa.
- Rimpelä, Matti, Kuusela, Jorma, Rigoff, Anne-Marie, Saaristo, Vesa & Wiss, Kirsi 2008. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa 2 – peruseräraportti kyselystä 1.–6. vuosiluokkien kouluille. Yhteistyössä Opetushallituksen ja Stakesin kanssa. Viitattu 3.6.2009.
http://www.oph.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/46848_hyvvoinnined.pdf
- Ruski, Salme 2002. Kouluterveydenhoitajan tehtävät. Teoksessa Pirjo Terho, Eija-Liisa Ala-Laurila, Juhani Laakso, Hillevi Krogius ja Matti Pietikäinen (toim.) Kouluterveydenhuolto. 2. painos. Helsinki: Duodecim, 48–53.
- Räsänen, Eila 2002. Mielenterveydenhäiriöt ja syrjäytyminen. Teoksessa Pirjo Terho, Eija-Liisa Ala-Laurila, Juhani Laakso, Hillevi Krogius ja Matti Pietikäinen (toim.) Kouluterveydenhuolto. 2. painos. Helsinki: Duodecim, 266–277.
- Salmivalli, Christina 1998. Kiusaaminen ryhmäilmionä. Helsinki: Gaudeamus.
- Salmivalli, Christina 2002. Koulukiusaaminen. Teoksessa Pirjo Terho, Eija-Liisa Ala-Laurila, Juhani Laakso, Hillevi Krogius ja Matti Pietikäinen (toim.) Kouluterveydenhuolto. 2. painos. Helsinki: Duodecim, 94–101.
- Salmivalli, Christina 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Opetus 2000-sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salmivalli, Christina 2005a. Koulukiusaamisen vastaisen toimintamallin laatiminen. Viitattu 12.5.2008.
<http://www.edu.fi/peruskoulu/oppilashuolto/kiusaamisen%20vastainen%20toimintamalli.pdf>. Tuloste tekijän hallussa.
- Salmivalli, Christina 2005b. Kaverien kanssa – vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Opetus 2000-sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Salmivalli, Christina 2008. Inhimillinen tekijä – Joka kymmenes koululainen. Suomi 2008. Toimittaja Anne Flinkkilä. Esitetty 3.12.2008 YLE TV2.
- Sigurgeisdottir, Vanda 2004. Vad står i vägen för att läraren kan förebygga, upptäcka och stoppa mobbing. Teoksessa Annika Andrae Thelin ja Hazel Williamson (toim.) Nya forskningsperspektiv på mobbing. Dokumentation av en forskarkonferens om mobbing 24–25 september 2003 i Stockholm. Kööpenhamina: Pohjoismainen ministerineuvosto ANP 724, 41–45. Viitattu 5.8.2008. http://www.n-f-m.org/admin/data/dokumenter/NMR_dokumentasjonfracforskerkonferansen.pdf#page=119. Tuloste tekijän hallussa.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2001. Valtioneuvoston periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2001:4. Viitattu 31.5.2009. <http://www.terveys2015.fi/terveys2015.pdf>. Tuloste tekijän hallussa.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:8. Viitattu 20.5.2009. <http://pre20090115.stm.fi/pr1092909444623/passthru.pdf>. Tuloste tekijän hallussa.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Terveystiedon edistämisen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:19. Viitattu 31.5.2009. <http://pre20090115.stm.fi/pr1158139777250/passthru.pdf>. Tuloste tekijän hallussa.
- Stakes 2006. Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Stakes ja Sosiaali- ja terveysministeriö. Stakes oppaita 51. Helsinki: Stakes.
- Sullivan, Keith, Cleary, Mark & Sullivan, Ginny 2007. Bullying in secondary schools – What it looks like and how to manage it? London: Paul Chapman Publishing.
- Suomen sairaanhoitajaliitto 1996. Sairaanhoitajan eettiset ohjeet. Viitattu 3.6.2009. http://www.sairaanhoitajaliitto.fi/sairaanhoitajan_ty_ ja_hoitoty_ on/sairaanhoitajan_ty_ on/sairaanhoitajan_eettiset_ohjeet/. Tuloste tekijän hallussa.

- Suomen sovittelufoorumi ry 2009. Vertaissovittelu – yhteisöllinen sovittelumenetelmä kouluille. Viitattu 7.9.2009. <http://www.ssf-fm.com/vertaissovittelu/Doc/Verson%20esite%202009.pdf>. Tuloste tekijän hallussa.
- Sweare, Susan M., Song, Samuel Y., Cary, Paulette Tam, Eagle, John W. & Mickelson, William T. 2001. Psychosocial correlates in bullying and victimization: The relationship between depression, anxiety and bully/victim status. Teoksessa Robert A. Geffner, Marti Loring ja Corinna Young (toim.) *Bullying behavior: current issues, research and interventions*. New York: Haworth Maltreatment & Trauma Press, 95–121.
- Terho, Pirjo & Perheentupa, Jaakko 2003. Peruskouluikäiset. Teoksessa Kimmo Koskenvuo (toim.) *Sairauksien ehkäisy*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Duodecim, 759–769.
- Tervaskanto-Mäentausta, Tiina 2008. Kouluikäinen ja nuori. Teoksessa Päivi Haarala, Hilkka Honkanen, Oili-Katriina Mellin ja Tiina Tervaskanto-Mäentausta (toim.) *Terveystieteiden osaaminen*. Helsinki: Edita Prima, 365–404.
- Teräsahjo, Timo & Salmivalli, Christina 2002. ”Se tavallaan halua olla yksin” – koulukiusaamisen tulkintarepertuaarit ala-asteen oppilaiden puheissa. *Psykologia* 2 (81), 101–114.
- Tilus, Pirjo 2004. *Pelistä pois? Huolehtivan koulun haaste*. Opetus 2000-sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Tuomi, Jouni 2007. *Tutki ja lue – johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen*. Helsinki: Tammi.
- Tuomisto, Tuija, Salmivalli, Christina & Poskiparta, Elisa 2009. KiVassa koulussa ei kiusata. Teoksessa Anna-Liisa Lämsä (toim.) *Mun on paha olla – näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 173–183.
- Tutkimuskoulun koulukuraattori 2009. Tutkimuskoulu. Suullinen tiedonanto. 1.9.
- Tutkimuskoulun kouluterveydenhoitaja 2009. Tutkimuskoulu. Suullinen tiedonanto. 4.9.

- Tutkimuskoulun oppilasmäärät ja luokkatilat lukuvuonna 2008–2009. Viitattu 2.3.2009. Tuloste tekijän hallussa.
- Tutkimuskoulun projektin hankekuvaus i.a. Tuloste tekijän hallussa.
- Tutkimuskoulun projektikoordinaattori 2009. Tutkimuskoulu. Suullinen tiedonanto 27.8.
- Tutkimuskunnan koulujen kriisisuunnitelma i.a. Tuloste tekijän hallussa.
- Unicef 1959. Yleissopimus lasten oikeuksista. Viitattu 2.11.2008.
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/lasten_oik_sopimus.pdf. Tuloste tekijän hallussa.
- Valli, Raine 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola ja Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus, 100–112.
- Valli, Raine 2007. Vastaja asettaa tulkinnalle haasteita. Teoksessa Juhani Aaltola ja Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 198–212.
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 2009/380, 28.5.2009. Viitattu 20.10.2009.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090380>
- Vehviläinen-Julkunen, Katri 1997. Hoitotieteellisen tutkimuksen etiikka. Teoksessa Katri Vehviläinen-Julkunen ja Marita Paunonen Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Helsinki: WSOY, 26–34.
- Vehviläinen-Julkunen, Katri & Paunonen, Marita 1997, Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Katri Vehviläinen-Julkunen ja Marita Paunonen Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Helsinki: WSOY, 206–213.
- Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa – määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Yhdistyneet kansakunnat 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Viitattu 2.11.2008. <http://www.ykliitto.fi/ihmisoikeusjulistus/etusivu>. Tuloste tekijän hallussa.

LIITE 1: Tutkimuksen kyselylomake

Hei viidesluokkalainen!

Teemme opinnäytetyönämme tutkimusta koulukiusaamisen yleisyydestä ja koulukiusaamiseen saatavasta avusta koulussasi. Toivoisimme sinun vastaavan kyselylomakkeen kysymyksiin rehellisesti, jotta saisimme oikean kuvan koulusi tilanteesta. Koulusi voi käyttää tutkimuksesta saatavaa tietoa koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja koulukiusaamiseen puuttumisessa. Tämän vuoksi olisi erityisen tärkeätä, että vastaisit tähän kyselyyn.

Huoltajiltasi ja koulultasi on saatu lupa osallistumisestasi tähän tutkimukseen.

Kyselylomakkeeseen vastataan nimettömästi ja lomakkeet ovat ainoastaan tutkijoiden käytettävissä. Tutkimuksen valmistumisen jälkeen kyselylomakkeet hävitetään asianmukaisesti.

Ystävällisin terveisin

Terveydenhoitajaopiskelijat

Elina Aarnio

Maria Laaksonen

Outi Melchy

LIITE 1: (jatkuu)

Täyttöohjeet:

Lue ensin koko kysymys huolellisesti. **Vastaa kysymyksiin ympyröimällä sinulle sopivin vaihtoehto.** Joissakin kysymyksissä voit ympyröidä useamman vaihtoehdon. Tämä on ilmoitettu aina erikseen kyseisten kysymysten kohdalla. Kysymyksiin 10 ja 11 on tarkoitus vastata omin sanoin.

Otatahan vastatessasi huomioon, mitä tässä kyselyssä tarkoitetaan koulu-kiusaamisella!

Tässä kyselyssä koulukiusaamisella tarkoitetaan:

- kun joku oppilas joutuu toistuvasti saman luokan tai muiden luokkien oppilaiden kiusaamisen kohteeksi
- kun esimerkiksi joku toistuvasti tönii, potkii, haukkuu, pilkkaa, jättää yksin, puhuu ilkeitä juttuja selän takana tai tekee sellaista, jolla pyrkii vahingoittamaan tai loukkaamaan toista
- kiusaamista ei ole kuitenkaan kahden tasaväkisen oppilaan riitelyt tai tappelut eikä silloin tällöin tapahtuvat nujakat

(Christina Salmivalli 1998)

LIITE 1: (jatkuu)

KYSYMYKSET:

1. Onko sinua koulukiusattu koulussa viimeisen vuoden aikana?

- 1) Kyllä
- 2) Ei

Jos vastasit ei, siirry kysymykseen 9.

2. Kuinka usein sinua on koulukiusattu?

- 1) Kerran tai pari
- 2) Noin kerran viikossa
- 3) Useita kertoja viikossa
- 4) Päivittäin

3. Oletko kertonut koulussasi koulukiusaamisesta jollekin?

- 1) Kyllä
- 2) En

Jos vastasit ei, siirry kysymykseen 6.

4. Kenelle olet kertonut koulukiusaamisesta?

- 1) Opettajalle
- 2) Koulukuraattorille
- 3) Terveystenhoitajalle
- 4) Koulupsykologille
- 5) Projektikoordinaattori XXXXXXXXXX
- 6) Jollekin muulle, kenelle? _____

LIITE 1: (jatkuu)

5. Mitä siitä seurasi, kun kerroit koulukiusaamisesta?

- 1) Tilanne helpottui
- 2) Tilanne pysyi ennallaan
- 3) Tilanne vaikeutui

6. Oletko pyytänyt koulussasi apua koulukiusaamiseen?

- 1) Kyllä
- 2) En

7. Keneltä olet saanut apua koulukiusaamiseen koulussasi? (Tarvittaessa voit ympyröidä useamman vaihtoehdon.)

- 1) Opettajalta
- 2) Koulukuraattorilta
- 3) Terveystenhoitajalta
- 4) Koulupsykologilta
- 5) Projektikoordinaattori XXXXXXXXXX
- 6) Joltain muulta, keneltä? _____
- 7) En keneltäkään

Jos vastasit en keneltäkään, siirry kysymykseen 9.

8. Loppuiko koulukiusaaminen avun myötä?

- 1) Kyllä
- 2) Ei

LIITE 1: (jatkuu)

9. Onko koulukiusaamiseen mielestäsi puututtu riittävästi koulussasi?

1) Kyllä

2) Ei

10. Millä keinoilla mielestäsi koulukiusaamista saataisiin vähennettyä koulussasi?

11. Millaista apua toivoisit saavasi koululta koulukiusaamistilanteessa?

Kiitos vastauksistasi! Mielenpiteesi on arvokas!

LIITE 2: Tutkimukseen osallistumislupa huoltajille

16.2.2009

Hyvät viidesluokkalaisten huoltajat!

Opiskelemme Diakonia- ammattikorkeakoulussa / Lahden ammattikorkeakoulussa, Sosiaali- ja terveystieteiden laitoksella terveydenhoitajiksi ja teemme opinnäytetyötämme yhteistyössä [REDACTED] alakoulun kanssa. Aiheenamme on koulukiusaaminen ja tarkoituksenamme on tutkia oppilaiden näkemyksiä aiheesta.

Tutkimuksemme tavoitteena on saada oppilailta tietoa koulukiusaamisesta [REDACTED] alakoulussa. Tätä tietoa koulun henkilökunnan on mahdollista hyödyntää, esimerkiksi suunniteltaessa koulukiusaamisen ennaltaehkäisyä ja auttamiskeinoja. Tarkoituksenamme on selvittää, miten paljon koulukiusaamista on esiintynyt viidesluokkalaisten mielestä heidän koulussaan viimeisen vuoden aikana. Selvitämme tutkimuksella myös, mitä mieltä viidesluokkalaiset ovat koulukiusaamiseen saatavasta avusta heidän koulussaan sekä millä keinoilla viidesluokkalaisten mielestä koulukiusaamiseen voisi saada apua.

Tutkimus toteutetaan viidesluokkalaisille kyselylomakkeella talvella 2009. Kyselyyn vastataan nimettömänä ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tutkimukseemme. Aineiston käsittelyn ja tallentamisen jälkeen vastauslomakkeet hävitetään.

Tutkimuksemme valmistuu syksyllä 2009. Toimitamme tutkimustulokset [REDACTED] alakouluun, josta voitte halutessanne niitä tiedustella. Mahdollisiin tutkimusta koskeviin kysymyksiin vastaa Maria Laaksonen puhelimitse [REDACTED] tai sähköpostitse [REDACTED].

LIITE 2: (jatkuu)

Koska tutkimukseen osallistujat ovat alaikäisiä, pyydämme ystävällisesti Teiltä huoltajilta kirjallista suostumusta lapsenne osallistumisesta kyselyyn. Vastaaminen kyselyyn on vapaaehtoista.

Ystävällisin terveisin

Elina Aarnio

Maria Laaksonen

Outi Melchy

OSALLISTUMISLUPA KOULUKIUSAAMISKYSELYYN

Oppilaan nimi: _____

Luokka: _____

Saa osallistua tutkimuskyselyyn: _____

Ei saa osallistua tutkimuskyselyyn: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

HUOM! Palautus luokan opettajalle perjantaihin 20.2.2009 mennessä.

Kiitos!

LIITE 3: Kyselyn ohjeistus aineiston keruutilanteeseen

1. ALKUESITTELY

- Terveystenhoitajaopiskelijoita LAMKista, nimet
- Teemme opinnäytetyötämme koulukiusaamisen yleisyydestä ja koulukiusaamiseen saatavasta avusta koulussanne

2. KÄYTÄNNÖN ASIOITA

- Vastaaminen on tärkeää, jotta saamme oppilaiden omia mielipiteitä ja näkemyksiä koulukiusaamisesta koulussanne
- Koulusi voi käyttää tutkimuksesta saatavaa tietoa koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja koulukiusaamiseen puuttumisessa
- Vanhemmilta ja koululta on pyydetty lupa kyselyn toteuttamiseen. Osallistuminen on kuitenkin vapaaehtoista, mutta jokaisen mielipide on todella tärkeä
- Kyselylomakkeet ovat vain meidän käyttöön ja niistä ei voi teitä tunnistaa. Muistutetaan ettei nimiä laiteta paperiin! Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen kyselylomakkeet hävitetään
- Jokainen täyttää kyselylomakkeen yksin. Kyselyyn vastaamiseen on varattu riittävästi aikaa, että jokainen voi rauhassa täyttää kyselylomakkeen. Jokaiselle annetaan työrauha
- Kun kaikki ovat täyttäneet kyselylomakkeet, niin me keräämme ne pois. Niin kauan annetaan kaikille työrauha
- Lopuksi onko näistä asioista kysyttävää?

3. KOULUKIUSAAMISEN MÄÄRITELMÄN LÄPIKÄYMINEN (kalvo)

4. KYSELYLOMAKKEIDEN JAKAMINEN

5. KYSELYLOMAKKEEN TÄYTTÖOHJEET

6. ONKO KYSYTTÄVÄÄ? KYSELYLOMAKKEIDEN TÄYTTÄMINEN

LIITE 4: Suorat jakaumat vastanneiden lukumäärinä

KYSYMYKSET:

1. Onko sinua koulukiusattu koulussa viimeisen vuoden aikana?

1) Kyllä	<i>28 vastausta</i>
2) Ei	<i>36 vastausta</i>

Jos vastasit ei, siirry kysymykseen 9.

2. Kuinka usein sinua on koulukiusattu?

1) Kerran tai pari	<i>20 vastausta</i>
2) Noin kerran viikossa	<i>5 vastausta</i>
3) Useita kertoja viikossa	<i>9 vastausta</i>
4) Päivittäin	<i>0 vastausta</i>

3. Oletko kertonut koulussasi koulukiusaamisesta jollekin?

1) Kyllä	<i>18 vastausta</i>
2) En	<i>16 vastausta</i>

Jos vastasit ei, siirry kysymykseen 6.

LIITE 4: (jatkuu)

4. Kenelle olet kertonut koulukiusaamisesta?

1) Opettajalle	9 vastausta
2) Koulukuraattorille	1 vastaus
3) Terveystenhoitajalle	0 vastausta
4) Koulupsykologille	0 vastausta
5) Projektikoordinaattorille	0 vastausta
6) Jollekin muulle, kenelle?	2 vastausta: kaverille
1 vastaus: vanhemmille

5. Mitä siitä seurasi, kun kerroit koulukiusaamisesta?

1) Tilanne helpottui	7 vastausta
2) Tilanne pysyi ennallaan	9 vastausta
3) Tilanne vaikeutui	1 vastaus

6. Oletko pyytänyt koulussasi apua koulukiusaamiseen?

1) Kyllä	9 vastausta
2) En	26 vastausta

LIITE 4: (jatkuu)

7. Keneltä olet saanut apua koulukiusaamiseen koulussasi? (Tarvittaessa voit ympyröidä useamman vaihtoehdon.)

1) Opettajalta	11 vastausta
2) Koulukuraattorilta	2 vastausta
3) Terveystenhoitajalta	1 vastaus
4) Koulupsykologilta	0 vastausta
5) Projektikoordinaattorilta	1 vastaus
6) Joltain muulta, keneltä?	3 vastausta: kavereilta 1 vastaus: luokkakaverilta 2 vastausta: äidiltä 2 vastausta: vanhemmilta
7) En keneltäkään	16 vastausta

Jos vastasit en keneltäkään, siirry kysymykseen 9.

8. Loppuiko koulukiusaaminen avun myötä?

1) Kyllä	12 vastausta
2) Ei	11 vastausta

9. Onko koulukiusaamiseen mielestäsi puututtu riittävästi koulussasi?

1) Kyllä	31 vastausta
2) Ei	31 vastausta

LIITE 4: (jatkuu)

10. Millä keinoilla mielestäsi koulukiusaamista saataisiin vähennettyä koulussasi?

11. Millaista apua toivoisit saavasi koululta koulukiusaamistilanteessa?

Kiitos vastauksistasi! Mielipiteesi on arvokas!